

Werken met de meldcode kindermishandeling: een extra uitdaging bij nieuwkomersgezinnen?

Een verkennend onderzoek naar het toepassen van de meldcode
kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen door professionals uit
jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, onderwijs en Veilig Thuis

Pharos, maart 2023

Auteurs:

Diana Geraci, Phildy Asamoah en Maartje Gardeniers

Samenvatting	3
Inleiding	5
1 Over dit onderzoek	6
1.1 Doel	6
1.2 Doelgroep	6
1.3 Onderzoeksmethoden	7
1.4 Mogelijke beperkingen/kanttekeningen	9
2 Kindermishandeling: wat verstaan we eronder en hoe vaak komt het voor?	10
2.1 Definitie van kindermishandeling	10
2.2 Relatie tussen ingrijpende jeugdervaringen en gezondheid	10
2.3 Landelijke prevalentie van kindermishandeling	11
2.4 Prevalentie kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen	11
2.5 Wet meldcode kindermishandeling	12
3 De meldcode in de praktijk	13
3.1 Herkomst nieuwkomersgezinnen	13
3.2 Casussen meldcode kindermishandeling	14
3.3 Uitdagingen in het signaleren onder professionals	15
3.4 Uitdagingen per stap	16
4 Welke drempels zijn er?	19
4.1 Taalbarrière tussen ouders en professionals	19
4.2 Verschillende culturele opvattingen over opvoeding	20
4.3 Gebrek aan kennis bij ouders over kindermishandeling en wetgeving in Nederland	22
4.4 Organisatorische factoren	23
5 Persoonlijke belemmeringen ervaren door professionals	25
5.1 Houding van professionals	25
5.2 Kennis en vaardigheden van professionals	28
6 Ondersteuningsaanbod	29
6.1 Huidig ondersteuningsaanbod	29
6.2 Wensen ten aanzien van de ondersteuning	30
7 Conclusie en aanbevelingen	33
Handige tips en links	39
Geraadpleegde literatuur	40

Colofon

Auteurs:	Diana Geraci, Phildy Asamoah en Maartje Gardeniers
Met medewerking van:	Ingrid van den Elsen en Yodit Jacobs
Contactpersonen:	Maartje Gardeniers (m.gardeniers@pharos.nl) en Ingrid van den Elsen (i.vandenelsen@pharos.nl)
Eindredactie:	Nel van Beelen redactie & tekst
Vormgeving:	Yeting Kung
Foto voorblad:	Shutterstock

Samenvatting

Pharos heeft een verkenning uitgevoerd om antwoord te krijgen op de vraag: Wat zijn voor professionals belemmerende en bevorderende factoren ten aanzien van het toepassen van de eerste drie stappen van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling bij ouders/gezinnen die recent in Nederland zijn? Daarnaast wilden we inzicht krijgen in de eventuele ondersteuningsbehoefte die professionals hierbij hebben.

Deze onderzoeksvraag kwam voort uit een stakeholderanalyse waaruit bleek dat er een gedeelde behoefte was om scherper zicht te krijgen op waar professionals tegenaanlopen bij het toepassen van de meldcode kindermishandeling bij gezinnen met een migratieachtergrond. In de beknopte literatuurverkenning werden geen belemmeringen gevonden die professionals specifiek ervaren bij het volgen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen, ondanks dat hier vanuit de praktijk wel signalen over zijn.

Uit deze verkenning blijkt dat het doorlopen van de eerste drie stappen van de meldcode extra uitdagingen met zich meebrengt wanneer dit nieuwkomersgezinnen betreft: 56% van de respondenten vindt het signaleren van kindermishandeling (stap 1) bij nieuwkomersgezinnen (veel) moeilijker dan bij andere gezinnen. Ten aanzien van stap 3 (in gesprek gaan met de ouders) vindt zelfs 70% van de aandachtfunctionarissen dit (veel) lastiger in het geval van nieuwkomersgezinnen. Alleen bij stap 2: het voeren van een intercollegiaal overleg of adviesgesprek met Veilig Thuis, was er voor respondenten weinig verschil met andere gezinnen. Signalen van een geïnterviewde Veilig Thuis-medewerker en van een aantal aandachtfunctionarissen wijzen er echter op dat Veilig Thuis wel sneller wordt geraadpleegd wanneer het nieuwkomersgezinnen betreft.

Verschillende factoren liggen ten grondslag aan deze extra uitdagingen bij nieuwkomersgezinnen:

- een gebrek aan kennis en ervaring met verschillende culturen, met als gevolg dat professionals het lastig vinden om signalen te objectiveren of dat zij overhaaste conclusies trekken op basis van vooroordelen;
- ontbreken van een vertrouwensrelatie tussen de ouders en de professionals, wat het voor professionals lastig maakt om laagdrempelig met ouders in gesprek te gaan wanneer er bepaalde zorgen zijn;
- een taalbarrière tussen de professionals en de ouders, wat niet alleen een belemmering vormt in het opbouwen van een vertrouwensrelatie, maar ook in het bespreken van signalen van mishandeling;
- een gebrek aan tijd om de meldcode zorgvuldig uit te voeren bij nieuwkomersgezinnen.

Van de respondenten is 82% van mening dat docenten, jeugdverpleegkundigen en pedagogisch medewerkers extra scholing of training nodig hebben om de meldcode goed uit te kunnen voeren bij nieuwkomersgezinnen. In verschillende organisaties worden er ondersteunende faciliteiten aangeboden, zoals ondersteuning door deskundige collega's, de mogelijkheid om tolken in te schakelen en periodieke intervisie. Daarnaast is er behoefte aan de volgende vormen van ondersteuning:

- meer kennis over culturele opvattingen over opvoeding en kindermishandeling;
- trainingen in gespreksvaardigheden om de handelingsverlegenheid weg te nemen;
- laagdrempelige inzet van een tolk om misverstanden te voorkomen in een gesprek over vermoedens van kindermishandeling;
- een nauwere samenwerking met organisaties die betrokken zijn bij nieuwkomersgezinnen.

Deze verkenning geeft aanleiding om te bekijken hoe organisaties, professionals en aandachtfunctionarissen beter toegerust kunnen worden om in het geval van nieuwkomersgezinnen de stappen van de meldcode goed te kunnen doorlopen. Temeer omdat bekend is dat er bij gezinnen met een migratieachtergrond meer risicofactoren spelen die kunnen leiden tot een verhoogde kans op kindermishandeling. Juist bij nieuwkomersgezinnen zou je dus graag willen dat er tijdig hulp geboden wordt, zodat de kans op escalatie van problemen afneemt. Professionals uit de onderzochte sectoren spelen hierbij een belangrijke rol omdat zij regelmatig (soms dagelijks) met deze gezinnen in aanraking komen. Wij doen een aantal aanbevelingen waarover we graag met partijen in gesprek gaan:

1. Informeer nieuwkomers over jeugd- en opvoedhulp in Nederland

Nieuwkomersouders die uitleg hebben gekregen over het systeem van jeugd- en opvoedhulp in Nederland kunnen beter geïnformeerd deelnemen aan gesprekken met professionals over onderwerpen rond de opvoeding van hun kinderen. Ook kan goede voorlichting mogelijk onjuiste denkbeelden en wantrouwen bij hen wegnemen over bepaalde instanties.

2. Ondersteun nieuwkomersgezinnen bij het opvoeden tussen twee culturen

Door nieuwkomersgezinnen opvoedondersteuning aan te bieden, kunnen problemen of spanningen in het gezin mogelijk worden voorkomen voordat die escaleren tot kindermishandeling.

3. Train professionals in cultuursensitiviteit

Om in gesprekken met nieuwkomersgezinnen tot inzichten te komen over culturele normen van opvoeding is een cultuursensitieve werkwijze essentieel. Aandachtsfunctionarissen hebben een rol om de professionals in hun organisatie te stimuleren om via intervisie, casuïstiekbespreking en scholing met dit thema aan de slag te gaan.

4. Zet in op sleutelpersonen als intermediair

Sleutelpersonen zijn mensen met een migratieachtergrond die nieuwkomersgezinnen wegwijs kunnen maken in het Nederlandse veld van zorg en welzijn. Zij kunnen professionals inzicht bieden in de herkomst van bepaalde opvattingen van ouders. Ook zijn zij vaak getraind in wat het betekent om je kinderen op te voeden in twee culturen.

5. Zorg dat professionals goed gefaciliteerd zijn om de meldcode toe te passen

In alle organisaties die verplicht zijn om de meldcode kindermishandeling na te volgen, moeten enkele basisvoorwaarden voor het goed uitvoeren ervan bij nieuwkomersgezinnen op orde zijn. Dit gaat over o.a. de inzet van tolken en/of sleutelpersonen; voldoende tijd om een vertrouwensband op te bouwen; ondersteuning vanuit jeugdhulp en/of Veilig Thuis bij het verder begeleiden van de hulpvraag van een gezin; en de beschikbaarheid van goed opgeleide en goed toegeruste aandachtsfunctionarissen.

6. Geef professionals vanuit de richtlijnen kaders mee voor cultuursensitief werken

Voor de verschillende beroepsgroepen zijn er richtlijnen beschikbaar voor het toepassen van de meldcode kindermishandeling. Deze richtlijnen zouden meer handvatten kunnen bieden aan professionals over hoe te handelen wanneer ze te maken krijgen met nieuwkomersgezinnen. Daarbij zou aandacht moeten zijn voor het werken vanuit een cultuursensitieve houding.

Inleiding

Werken met de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling geeft voor veel professionals uitdagingen. Uit de evaluatie van de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Ridderbos-Hovingh et al., 2020) blijkt onder andere dat professionals in alle sectoren waar deze wet van toepassing is, moeite hebben met signaleren (stap 1) en het voeren van een gesprek met betrokkenen (stap 3). Ze zijn bang om de vertrouwensrelatie en het contact met de cliënt te schaden. Daarnaast denken zij niet over voldoende gespreksvaardigheden te beschikken om stap 3 van de meldcode 'goed' uit te kunnen voeren.

Met deze verkenning wilden we nagaan in hoeverre professionals die een rol hebben in de vroegsignalering van kindermishandeling een extra moeilijkheid ervaren met het toepassen van de meldcode wanneer het nieuwkomersgezinnen betreft. Omdat de eerste drie stappen van de meldcode vanwege hun signalerende functie in de preventie van kindermishandeling cruciaal zijn, ligt onze focus bij deze stappen.

Het initiatief voor deze verkenning komt voort uit diverse signalen die Pharos ontvangt dat professionals die met nieuwkomersgezinnen werken worstelen met (het bespreekbaar maken van) signalen van kindermishandeling. Aangezien onze organisatie bekendstaat als expert op het gebied van cultuursensitiviteit, gezondheid van migranten, asielzoekers en vluchtelingen, én moeilijk bespreekbare thema's als vrouwelijke genitale verminking en andere schadelijke praktijken, wisten wij niet in hoeverre de signalen die wij ontvangen selectief zijn of ook gelden voor een grotere groep professionals. Na een eerste ronde gesprekken met partijen als KIS, Augeo Foundation, Nji (Nederlands Jeugdinstituut) en het ministerie van VWS in het begin van 2022 werd ons vermoeden bevestigd dat professionals inderdaad onzekerheid ervaren wanneer zij de meldcode toepassen bij een nieuwkomersgezin. Uit de literatuurverkenning bleek echter dat er nog weinig gerapporteerd is over de specifieke belemmeringen bij nieuwkomersgezinnen bezien vanuit het perspectief van de professionals.

Om meer inzicht te verkrijgen in waar professionals tegenaanlopen en op welke wijze ze ondersteund (zouden kunnen) worden, is Pharos in augustus 2022 gestart met een onderzoek. We brachten in kaart hoe professionals omgaan met het toepassen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen, waar ze precies tegenaanlopen en wat ervoor nodig is om de vroegsignalering in nieuwkomersgezinnen te verbeteren. Dit rapport is tot stand gekomen dankzij alle professionals die hun ervaringen met dit onderwerp met ons wilden delen. Ook zijn wij erg geholpen door enkele landelijke partners, zoals de LVAK, de brancheverenigingen kinderopvang, NCJ en Augeo, die onze enquête onder de aandacht hebben gebracht van zo veel mogelijk aandachtsfunctionarissen kindermishandeling. De deelnemers aan de focusgroepen hebben ons geholpen om de resultaten van de enquête te duiden en verder te verdiepen. De interviews met Veilig Thuis-professionals hebben ons inzicht gegeven in het perspectief van Veilig Thuis op de samenwerking met professionals op het gebied van vroegsignalering bij nieuwkomersgezinnen. Wij willen iedereen die heeft bijgedragen aan dit onderzoek hiervoor hartelijk bedanken.

1 Over dit onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijven wij het doel van dit onderzoek (paragraaf 1.1), de doelgroep (paragraaf 1.2), de gebruikte onderzoeksmethoden (paragraaf 1.3) en de mogelijke beperkingen van deze verkenning (paragraaf 1.4).

1.1 Doel

Het doel van dit onderzoek is het in beeld brengen van de belemmerende en bevorderende factoren die professionals ervaren wanneer ze de meldcode moeten toepassen bij gezinnen die nieuw in Nederland zijn. Daarnaast is het doel om aanbevelingen te doen over op welke wijze de vroegsignalering van kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen verbeterd kan worden.

De onderzoeksvragen zijn:

- 1 Wat zijn voor professionals belemmerende en bevorderende factoren ten aanzien van het toepassen van de eerste drie stappen van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling bij ouders/gezinnen die recent in Nederland zijn?
- 2 Welke ondersteuningsbehoeften hebben professionals ten aanzien van het toepassen van de eerste drie stappen van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling in relatie tot ouders die recent in Nederland zijn?

1.2 Doelgroep

De Wet verplichte meldcode kindermishandeling is voor veel professionals en sectoren van toepassing, van kinderopvang tot en met jeugdbeschermers en politie. Om gerichte aanbevelingen te kunnen doen, zagen wij de noodzaak ons te richten op de jeugdgezondheidszorg, het onderwijs en de kinderdagopvang omdat dit specifieke sectoren zijn die werken met de meldcode.

Uit diverse studies blijkt dat kinderen met een migratieachtergrond ondervertegenwoordigd zijn in lichtere vormen van jeugdhulp en opvoedondersteuning (Nji, 2022b). Dit terwijl juist bij ouders van de eerste generatie risicofactoren zoals de aanwezigheid van trauma, stress, een lage sociaaleconomische positie en een beperkt sociaal netwerk tot opvoedproblemen en in de meest ernstige gevallen tot kindermishandeling kunnen leiden (Geurts & Drijfhout, 2017). Doordat deze gezinnen niet tijdig de hulp en ondersteuning geboden krijgen die zij nodig hebben, neemt de kans op escalatie toe.

Vroege signalering is belangrijk omdat problemen in een vroeg stadium effectiever en efficiënter kunnen worden aangepakt om kindermishandeling te voorkomen (Gubbels, 2022). Deze verkenning richt zich op organisaties die een rol spelen bij de vroegsignalering, waaronder de kinderopvang, het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg (JGZ, in asielzoekerscentra en gemeenten). In dit rapport verwijzen we naar de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling wanneer we spreken over 'de meldcode' of 'de meldcode kindermishandeling', omdat we ons specifiek richten op de vroegsignalering van kindermishandeling.

Aandachtsfunctionarissen

Binnen deze sectoren richten we ons op aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling. Uit de wetsevaluatie van 2020 blijkt dat er in veel sectoren gebruikgemaakt wordt van aandachtsfunctionarissen en dat daar goede ervaringen mee zijn (Ridderbos-Hovingh et al., 2020). Deze personen organiseren scholing en training en zijn aanspreekpunt voor medewerkers binnen hun organisatie in het bespreken van casuïstiek.

In stap 2 van de meldcode is het verplicht om bij signalen van kindermishandeling advies te vragen aan een deskundig collega en eventueel aan Veilig Thuis. In de praktijk blijkt dat een collega die de taak heeft van aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling binnen de organisatie, deze rol van deskundig collega vaak vervult. 'Aandachtsfunctionaris' is geen beschermde titel en de rol kan op meerdere manieren ingevuld worden. Daarbij is het niet verplicht dat een aandachtsfunctionaris een bepaalde leiding

heeft genoten of een bepaald kennisniveau heeft. Er zijn echter wel aandachtfunctionarissen die een uitgebreide opleiding hebben gevolgd en die hun kennis via bijscholing up-to-date houden.

Medewerkers Veilig Thuis

Naast aandachtfunctionarissen hebben we in het kader van deze verkenning gesproken met vijf medewerkers van Veilig Thuis. Veilig Thuis heeft een informatie- en adviesfunctie voor professionals en organisaties die werken met de meldcode. Daardoor hebben zij een overkoepelend beeld van factoren die professionals als belemmerend en bevorderend ervaren bij het uitvoeren van de stappen 1, 2, en 3 van de meldcode.

Einddoelgroep

In het kader van de verkenning definiëren wij nieuwkomersgezinnen als gezinnen die korter dan tien jaar in Nederland zijn. Het risico op kindermishandeling is voor de eerste generatie kinderen met een migratieachtergrond 6,1%. Dit is ruim 4% hoger dan het risico op mishandeling voor kinderen met een Nederlandse achtergrond of voor kinderen met een migratieachtergrond die behoren tot de derde generatie. Bij deze groepen is het risico op mishandeling 1,8% (Alink et al., 2017). Omdat kinderen uit nieuwkomersgezinnen tot de eerste generatie behoren en daarmee een verhoogd risico hebben op kindermishandeling, vormen deze gezinnen de focus van onze verkenning.

Er zijn verschillende redenen te onderscheiden voor migratie van nieuwkomersgezinnen naar Nederland, waaronder arbeidsmigratie, kennismigratie en asiel vanwege onveiligheid of instabiliteit in het land van herkomst. In 2021 kwamen de meeste immigranten uit Polen, landen binnen de voormalige Sovjet-Unie, Syrië, Roemenië, Duitsland en Turkije. In 2022 zijn er bijna 11.000 verzoeken tot gezinshereniging ingediend. Hierdoor zijn ruim 5.600 minderjarige kinderen naar Nederland gekomen. Daarnaast kwamen er nog eens ruim 7.300 minderjarige asielzoekers naar Nederland in dat jaar. (Centraal Bureau voor de Statistiek [CBS], 2022; Nji, 2022a).

1.3 Onderzoeksmethoden

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode augustus-december 2022. In dit onderzoek zijn verschillende methoden gebruikt om informatie te verzamelen:

- een stakeholderanalyse;
- een literatuurverkenning;
- een enquête die werd ingevuld door 225 aandachtfunctionarissen;
- interviews met vijf medewerkers van drie verschillende Veilig Thuis-regio's;
- twee focusgroepen met aandachtfunctionarissen ter verdieping van de enquête.

De belangrijkste thema's uit de vragenlijsten, interviews en focusgroepen zijn gegroepeerd in het verslag opgenomen. Ondersteunende quotes zijn apart weergegeven.

Literatuurverkenning

Om inzicht te verkrijgen in eerdere bevindingen over belemmeringen bij het volgen van de meldcode kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen hebben wij een literatuurverkenning uitgevoerd. Informatie die gebruikt werd voor de literatuurverkenning is afkomstig uit documenten van de rijksoverheid, GGD GHOR Nederland, partnerorganisaties en Pharos.

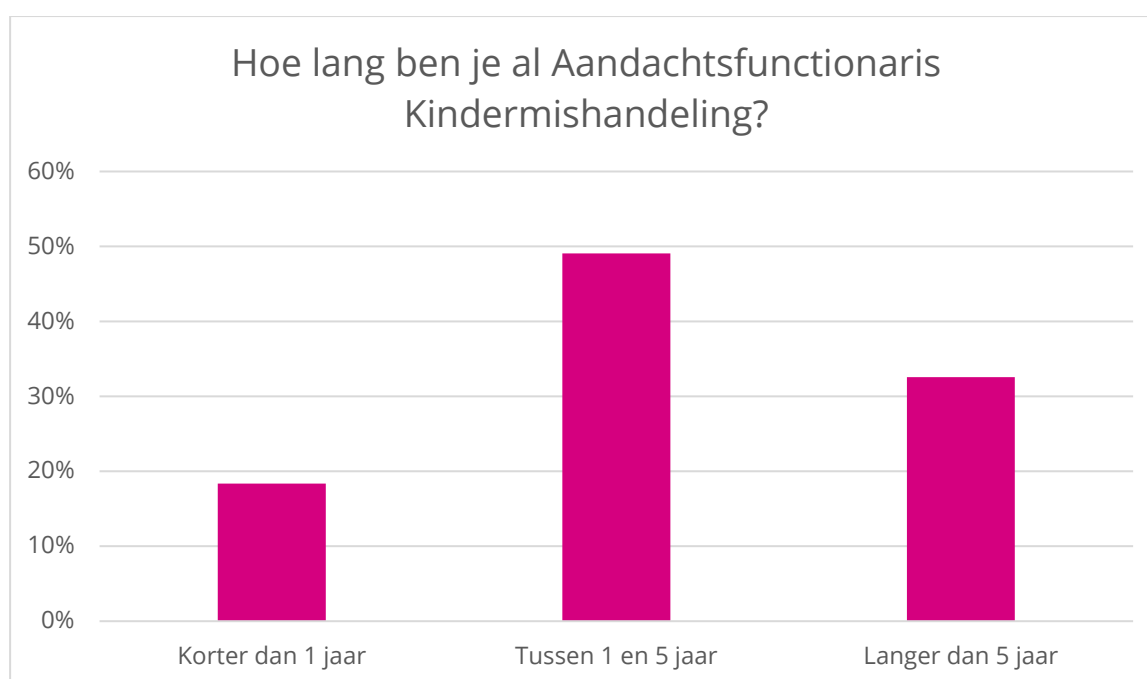
Enquête onder aandachtfunctionarissen

In het kader van dit onderzoek hebben we een enquête uitgezet onder aandachtfunctionarissen kindermishandeling uit de sectoren onderwijs, jeugdgezondheidszorg en kinderopvang. Bij de verspreiding van deze vragenlijst zijn we ondersteund door Augéo, de Branchevereniging Kinderopvang (BK), de Branchevereniging Maatschappelijke Kinderopvang (BMK), het LOWAN, het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ) en de LVAK (de landelijke vereniging van aandachtfunctionarissen).

De vragenlijst is door 225 mensen ingevuld, waarbij het voltooiingspercentage 50% was (de helft van de respondenten vulde de enquête onvolledig in). Bij de beschrijving van de resultaten hebben wij steeds door middel van (N=...) aangeduid hoeveel aandachtsfunctionarissen de betreffende vraag hebben beantwoord. Het merendeel van de respondenten was minimaal één jaar actief als aandachtsfunctionaris (zie figuur 1).

Tabel 1. Verdeling van respondenten over de verschillende sectoren

Sector	Percentage respondenten
Kinderopvang	48,9%
Onderwijs	37,6%
Jeugdgezondheidszorg	10,2%
Overig	3,3%

Figuur 1. Ervaring (in jaren) als aandachtsfunctionaris

Interviews met medewerkers Veilig Thuis

Er zijn vijf interviews gehouden met medewerkers van Veilig Thuis. Deze kwamen uit drie Veilig Thuis-regio's: Amsterdam, Rotterdam-Rijnmond en Utrecht. De vijf professionals van Veilig Thuis die we gesproken hebben, zijn allemaal ervaren in het werken met nieuwkomersgezinnen. Een aantal van hen is werkzaam in een speciaal expertiseteam op het gebied van bijvoorbeeld eerdergerelateerd geweld of schadelijke praktijken. De kernvraag voor deze interviews was: 'Wat helpt en bemoeilijkt volgens jou de toepassing van de eerste stappen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen?'

Focusgroepgesprekken

Tot slot hebben we twee focusgroepgesprekken gehouden met respondenten van de enquête die aangaven hiertoe bereid te zijn. Er hadden zich aanvankelijk 21 mensen hiervoor aangemeld. Helaas konden uiteindelijk toch veel deelnemers niet op de geplande data, waardoor uiteindelijk zeven mensen hebben deelgenomen. Eén focusgroep was live en de andere online, beide bijeenkomsten duurden twee uur. De gesprekken met de focusgroepen werden gevoerd aan de hand van een topiclist. Deze had als doel het ophelderen van de ervaren moeilijkheden en de ondersteuningsbehoeften ten aanzien van de toepassing

van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen. De focusgroepdiscussies werden door twee onderzoekers van Pharos begeleid; afwisselend trad de een op als gespreksleider en de ander zorgde voor de verslaglegging.

1.4 Mogelijke beperkingen/kanttekeningen

De meeste aandachtfunctionarissen en Veilig Thuis-medewerkers hebben zich aangemeld voor onze focusgroepen en interviews vanuit een bijzondere interesse voor nieuwkomersgezinnen of aanzienlijke ervaring in het werken met deze doelgroep. De visie die zij hebben op de belemmeringen in het werken met de meldcode bij nieuwkomersgezinnen kan hierdoor afwijken van die van de groep aandachtfunctionarissen die deze ervaring niet of in mindere mate heeft.

Vanuit Veilig Thuis hebben wij slechts met vijf medewerkers gesproken. Gelet op deze kleine groep kunnen we de inzichten die hieruit voortkomen niet generaliseren. Bovendien is het van belang te benadrukken dat de rollen van deze respondenten sterk van elkaar verschillen. Sommigen spelen een rol in de advisering, terwijl anderen onderdeel zijn van een crisisinterventieteam of een gespecialiseerd team dat zich bezighoudt met schadelijke praktijken of eerdergerelateerd geweld. Vanuit deze verschillende rollen kan het zijn dat zij een andere visie of kijk hebben op de vraag die centraal stond in deze verkenning.

In de verkenning hebben wij gekozen voor de afbakening 'nieuwkomersgezinnen'. Hoewel we steeds hebben uitgelegd wat we daaronder verstaan, is het niet uit te sluiten dat respondenten soms ervaringen of casussen hebben aangedragen die niet over nieuwkomersgezinnen gaan. Het is bij hen niet altijd bekend hoe lang een gezin in Nederland verblijft en of de gezinsleden tot de eerste of tweede generatie behoren of nog daadwerkelijk binnen de categorie nieuwkomers passen.

Ten slotte is het goed om te benoemen dat de aandachtfunctionarissen die hebben deelgenomen aan deze verkenning niet evenredig verdeeld zijn over de verschillende sectoren. Om die reden hebben we ons ingehouden om uitspraken te doen over de verschillen of overeenkomsten tussen de sectoren. Daar waar we dat onderscheid wel gemaakt hebben, dienen deze uitkomsten met enige voorzichtigheid benaderd te worden.

2 Kindermishandeling: wat verstaan we eronder en hoe vaak komt het voor?

In dit hoofdstuk geven wij allereerst de definitie van kindermishandeling (paragraaf 2.1). Daarna bespreken we in paragraaf 2.2 welke relatie er bestaat tussen ingrijpende jeugdervaringen en gezondheid. Hoe vaak kindermishandeling voorkomt in Nederland in het algemeen en in nieuwkomersgezinnen in het bijzonder, is het onderwerp van de paragrafen 2.3 en 2.4. Tot slot bespreken we in paragraaf 2.5 de Wet meldcode kindermishandeling.

2.1 Definitie van kindermishandeling

Kindermishandeling wordt in de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) als volgt gedefinieerd (CBS, 2021):

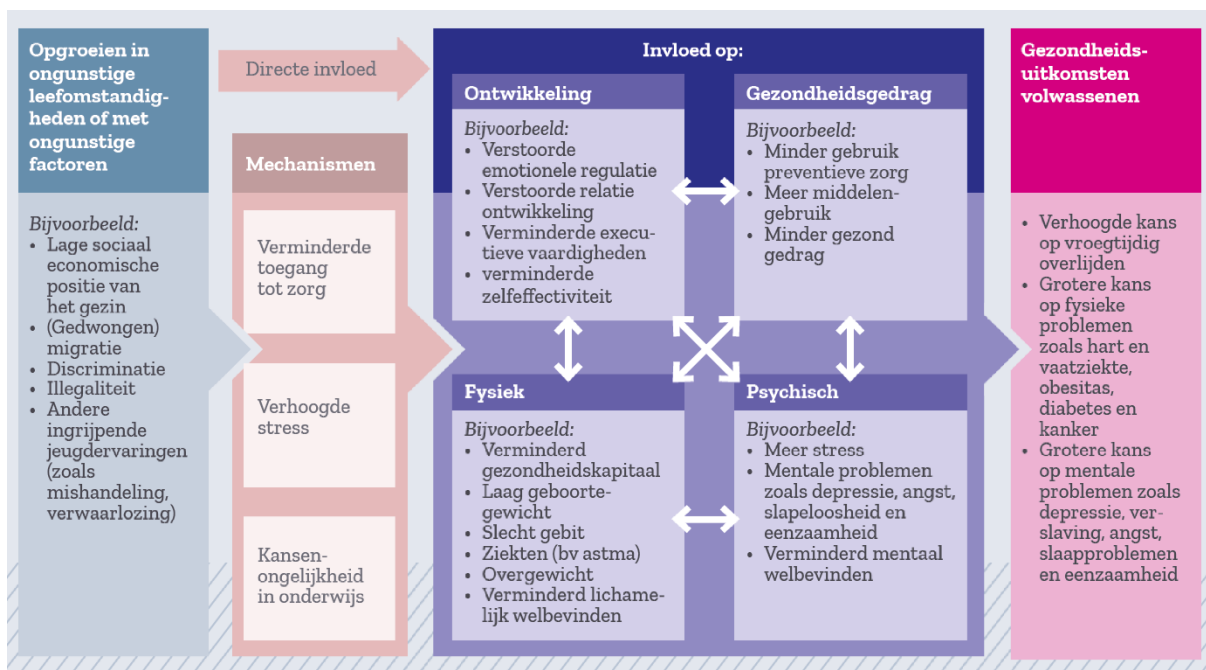
‘Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.’

Er zijn verschillende vormen van kindermishandeling te onderscheiden, namelijk:

- 1 lichamelijke mishandeling;
- 2 lichamelijke verwaarlozing;
- 3 psychische mishandeling;
- 4 psychische verwaarlozing;
- 5 seksueel misbruik;
- 6 getuige zijn van geweld in het gezin.

2.2 Relatie tussen ingrijpende jeugdervaringen en gezondheid

Ingrijpende jeugdervaringen zoals mishandeling, meisjesbesnijdenis of verwaarlozing beïnvloeden de kans op een goede gezondheid, niet alleen in de kinderjaren, maar ook op latere leeftijd. Deze ingrijpende ervaringen worden *adverse childhood experiences* (ACE) genoemd. Hoe meer ongunstige omstandigheden of ingrijpende jeugdervaringen kinderen meemaken, hoe groter de kans dat zij veel chronische stress ervaren en bepaalde problemen ontwikkelen, zoals fysieke, psychologische en schoolproblemen. Dit kan een belemmerend effect hebben op het aanleren van gezondheidsgerelateerd gedrag en op de algehele sociaal-emotionele ontwikkeling. In de Pharos publicatie *‘Gelijke kansen op gezond opgroeien’* staat het effect van psychologische en fysiologische processen van ingrijpende gebeurtenissen op de ontwikkelingen van kinderen en jeugdigen omschreven (van Loenen et al., 2022).

Figuur 2. Invloed kindermishandeling op gezondheidsuitkomsten volwassenen

2.3 Landelijke prevalentie van kindermishandeling

In 2021 ontvingen de Veilig Thuis-organisaties bijna 120.000 meldingen over (vermoedens van) kindermishandeling of huiselijk geweld. Ook gaven zij 134.000 keer advies aan slachtoffers, omstanders of professionals. In 2021 steeg het aantal adviezen met ongeveer 10% ten opzichte van het jaar ervoor, terwijl het aantal meldingen met 6,5% afnam (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2022). In 2017 werd het aantal kinderen in Nederland (in de leeftijdscategorie 0 tot 17 jaar) dat te maken heeft gehad met kindermishandeling geschat tussen 90.000 en 127.000. Dit komt neer op 3% van alle minderjarigen. Deze schatting is gebaseerd op een informantenstudie en gegevens van Veilig Thuis. Omdat er sprake kan zijn van onderrapportage werd de ondergrens op 3% gesteld (CBS, 2021).

2.4 Prevalentie kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen

Er zijn geen recente cijfers bekend over het aantal mishandelde kinderen afkomstig uit nieuwkomersgezinnen. Wel blijkt uit de Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen 2017 dat het risico op kindermishandeling van kinderen met een migratieachtergrond van de eerste generatie 6,1% is, ten opzichte van 1,8% voor kinderen vanaf de derde generatie of met een Nederlandse achtergrond (Alink et al., 2017). Daarnaast lopen naar schatting 4.200 meisjes in Nederland de komende 20 jaar risico op besnijdenis (Pharos 2022).

Dit verhoogde risico kan niet per definitie worden verklaard door afkomst; een andere verklaring is dat er bij gezinnen met een migratieachtergrond meer risicofactoren aanwezig zijn dan bij gezinnen zonder migratieachtergrond, zoals een laag opleidingsniveau van de ouders, werkloosheid, grote gezinnen, relatief veel eenoudergezinnen en het ontbreken van een sociaal netwerk. Bij vluchtelingengezinnen spelen daarnaast specifieke risicofactoren, zoals oorlogservaringen, trauma's, stress door het leven in een asielzoekerscentrum, onzekerheid over een mogelijke verblijfsstatus in Nederland, discriminatie en het verlies van ondersteunende netwerken (Geurts & Drijfhout, 2017). En in een aantal landen van herkomst, zoals onder andere Somalië, Ethiopië, Eritrea, Egypte en Soedan, is meisjesbesnijdenis heel gewoon. Bij arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa spelen problemen die gerelateerd zijn aan de arbeidsomstandigheden voor deze groep een grote rol. Veel ouders werken lange dagen, waardoor kinderen alleen thuis zijn of door vrienden of familieleden worden opgevangen. Ook armoede speelt vaak een rol in deze gezinnen, vanwege het lage inkomen of een gebrek aan (legaal) werk. In sommige gevallen

verhogen de slechte woon- en leefomstandigheden ook het risico op kindermishandeling. Verder vormt alcoholmisbruik, met name onder Poolse arbeidsmigranten, een risico op geweld en mishandeling binnen het gezin (Bellaart et al., 2014).

Eerdergenoemde omstandigheden zorgen ervoor dat kinderen uit gezinnen met een migratieachtergrond een verhoogd risico hebben op vrijwel alle vormen van mishandeling. Hierbij is het risico op emotionele mishandeling en fysieke verwaarlozing en mishandeling het grootst (Alink et al., 2017). Ondanks dat het risico op fysieke mishandeling relatief groter is voor kinderen met een migratieachtergrond, blijkt uit een enquête van *Augeo Magazine* onder ouders afkomstig uit de grootste groepen met een migratieachtergrond (Turks, Marokkaans, Surinaams en Antilliaans) dat het overgrote deel (circa 90%) hun kinderen niet slaat (Geurts & Drijfhout, 2017).

2.5 Wet meldcode kindermishandeling

Op 1 juli 2013 trad de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (hierna: Wet verplichte meldcode) in. Deze wet verplicht organisaties en zelfstandige professionals een meldcode te hanteren en de kennis en het gebruik ervan in hun organisatie te stimuleren. Het doel van de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling is het ondersteunen van professionals in het tijdig signaleren en handelen bij vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld. Organisaties in de (geestelijke) gezondheidszorg, het onderwijs, de kinderopvang, de maatschappelijke ondersteuning, de jeugdhulp en justitie én zelfstandige beroepsbeoefenaren die onder de Wet BIG vallen, zijn verplicht om de meldcode na te volgen. In deze meldcode dienen de volgende vijf stappen terug te komen:

1. Breng signalen in kaart. De kindcheck is onderdeel van deze stap.
2. Overleg met een collega. Raadpleeg eventueel Veilig Thuis: het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling.
3. Ga in gesprek met de betrokkene(n).
4. Weeg het huiselijk geweld of de kindermishandeling. Neem bij twijfel altijd contact op met Veilig Thuis.
5. Neem een beslissing. Is melden noodzakelijk? Of is hulp verlenen of organiseren (ook) mogelijk?

De verplichte stappen moeten ervoor zorgen dat een zorgvuldige afweging wordt gemaakt, voordat een professional eventueel overgaat tot een melding van kindermishandeling. Pas in de vijfde en laatste stap dient de professional te besluiten of er een melding van kindermishandeling moet worden gedaan bij Veilig Thuis.

Verschillende organisaties die een wettelijke verplichting hebben om de meldcode na te volgen, hebben aandachtsfunctionarissen aangesteld. Een aandachtsfunctionaris adviseert en ondersteunt collega's in het volgen van de meldcode kindermishandeling. Ook heeft de aandachtsfunctionaris een adviserende rol in de beleidsontwikkeling rond de inzet van de meldcode binnen de eigen organisatie (LVAK, z.d.).

3 De meldcode in de praktijk

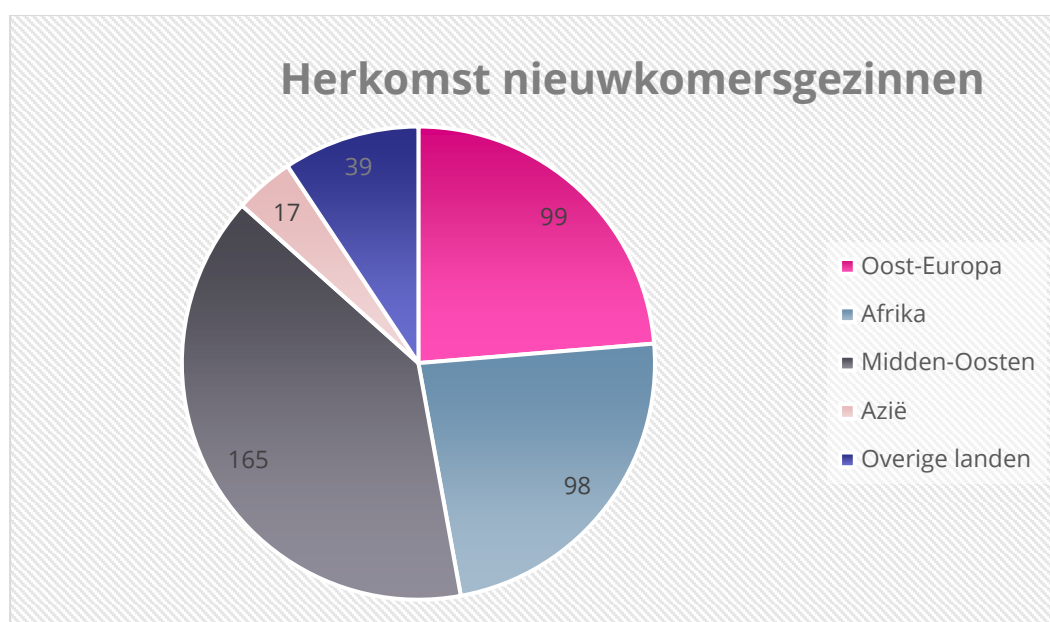
In dit hoofdstuk beschrijven we de ervaring die professionals hebben met het werken met nieuwkomersgezinnen. Hoeveel nieuwkomerskinderen zijn er überhaupt aanwezig op hun school of kinderopvanglocatie en wat zijn de landen waar zij vaak vandaan komen? Dit is het onderwerp van paragraaf 3.1. Ook gaan we in paragraaf 3.2 in op de mate waarin de organisaties de meldcode kindermishandeling toepassen en welk aandeel van de gevallen nieuwkomersgezinnen betreft. Tot slot geven we in paragraaf 3.3 een eerste antwoord op de vraag: is het lastiger om de meldcode goed uit te voeren bij een nieuwkomersgezin?

Voor het lezen van dit en het volgende hoofdstuk is het goed om nogmaals te benadrukken dat de resultaten gezien zijn vanuit het *perspectief van de aandachtsfunctionaris*. De aandachtsfunctionarissen hebben hun visie met ons gedeeld op hoe het henzelf en de collega's in hun organisatie vergaat bij het toepassen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen.

3.1 Herkomst nieuwkomersgezinnen

Een voorwaarde om deel te kunnen nemen aan ons onderzoek was dat professionals enige ervaring hadden in het werken met nieuwkomersgezinnen. De mate waarin de respondenten in hun werk te maken krijgen met nieuwkomersgezinnen varieert. In bijna de helft (49%) van de gevallen heeft iemand soms te maken met nieuwkomers in zijn/haar school, opvangorganisatie of JGZ-organisatie. Van de respondenten geeft 27% aan regelmatig te maken te hebben met nieuwkomersgezinnen en bij 16% komt dit vaak voor. Bij de overige 8% bleek dat zij nooit te maken krijgen met nieuwkomers in hun werk, zij hebben op onze aanwijzing de vragenlijst verlaten.

De nieuwkomersgezinnen waar de aandachtsfunctionarissen mee te maken krijgen, zijn afkomstig uit veel verschillende landen en werelddelen: 53 verschillende landen werden genoemd. Als we kijken naar de landen waaruit nieuwkomers afkomstig zijn, worden landen in het Midden-Oosten het vaakst genoemd. Met name Syrië (81 keer genoemd) is een land waar nu veel nieuwkomers vandaan komen. Hierna worden Oost-Europese en Afrikaanse landen het vaakst genoemd. In deze groep landen zijn Polen (40 keer genoemd) en Eritrea (36 keer genoemd) de herkomstlanden die het vaakst voorkomen. Ook Oekraïne is met 32 keer een land dat veel genoemd is door respondenten.

Figuur 3. Herkomst nieuwkomersgezinnen in deelnemende scholen, kinderopvang- en JGZ-organisaties, in aantallen keren genoemd

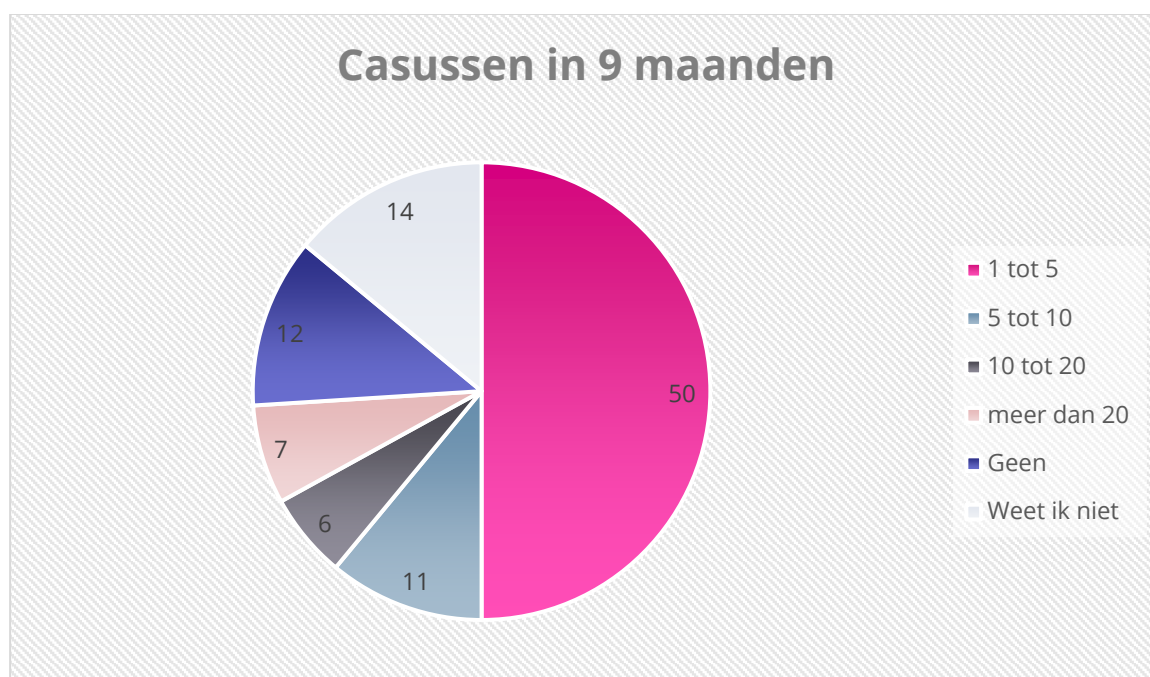
3.2 Casussen meldcode kindermishandeling

We hebben aandachtsfunctionarissen gevraagd hoeveel casussen van de meldcode kindermishandeling ze in de eerste negen maanden van 2022 behandeld hebben. We hebben tijdens de focusgroepen gemerkt dat er verschillend gekeken wordt naar wat een 'casus meldcode' is. Bij sommige organisaties is dit het geval vanaf het allereerste signaal dat geregistreerd wordt (stap 1). Andere organisaties geven aan dat die situaties waarin bijvoorbeeld collegiaal overleg plaatsvindt over een bepaalde zorg (stap 2) niet meteen wordt gezien als een casus. Wat de herkomst is van een gezin wordt sowieso niet geregistreerd. De uitspraken die gedaan zijn over het aantal casussen moeten we dus als indicatief zien.

'In de praktijk wordt hier nog weleens aan voorbijgegaan, dan wordt er al een melding gestart en beseffen medewerkers dan pas dat er sprake was van een casus. Of andersom dat er al een gesprek over is en dat medewerkers achteraf denken: oh, ik moet dit even registreren.' – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

Casussen kindermishandeling in totaal

Figuur 4 geeft weer hoeveel casussen kindermishandeling de deelnemende organisaties in 2022, tot het moment van invullen van de enquête, hebben behandeld. Dat beeld is vrij uiteenlopend. In de helft van de organisaties ging het om tussen 1 en 5 gevallen. In twee uitzonderlijke gevallen was het aantal heel erg hoog (namelijk 120 en 350). Het grote verschil in deze cijfers wordt mogelijk verklaart door de verschillende definities van 'casus' die organisaties hanteren. Als we deze uitschieters weglaten en de aantallen respondenten die het aantal niet precies wisten eveneens, levert dat een gemiddelde op van 5 casussen per organisatie. Voor een heel jaar zou dat neerkomen op 6,25 casussen.

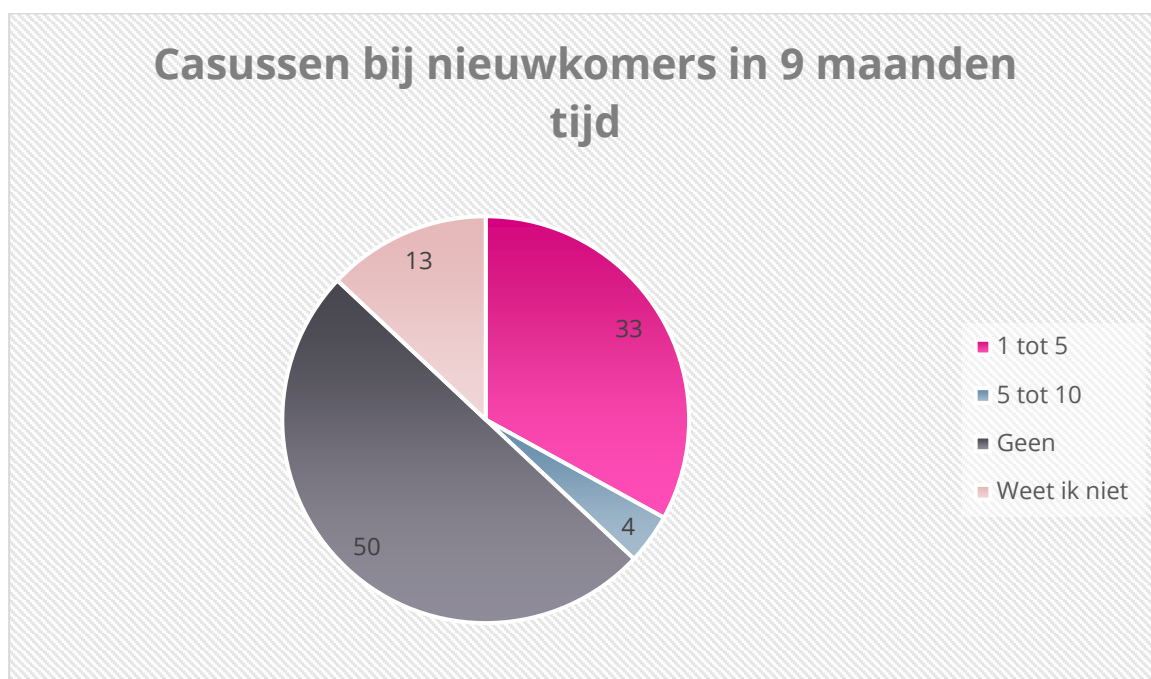

Figuur 4. Aantal casussen van de meldcode die, naar schatting, bij deelnemende organisaties zijn behandeld in 2022 (tot en met september)

Casussen kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen

Als we vervolgens kijken naar het aantal casussen over nieuwkomersgezinnen levert dat het volgende beeld op. Ongeveer de helft van de aandachtsfunctionarissen heeft in deze periode geen enkele casus gehad over een nieuwkomersgezin. Er is ook hier weer een uitschieter, namelijk een aandachtsfunctionaris die over de

periode van negen maanden dertig casussen heeft gemeld. Als we de aantallen respondenten die het aantal niet weten en deze uitschieter weglaten, levert dat een gemiddelde op van 1,2 casus per organisatie.

Figuur 5. Aantal casussen van de meldcode die, naar schatting, bij deelnemende organisaties zijn behandeld in 2022 (tot en met september) en die een nieuwkomersgezin betreffen

We vroegen ook de medewerkers van Veilig Thuis een inschatting te maken van het aantal adviesvragen dat nieuwkomers betreft. De meeste medewerkers konden of wilden hier geen uitspraken over doen. Er werd daarbij benadrukt dat de herkomst van gezinnen uiteraard geen gegeven is dat geregistreerd wordt. Eén medewerker wilde op persoonlijke titel wel een indicatie afgeven. Haar persoonlijke inschatting is dat het van de tien meldingen in vier of vijf van de gevallen een nieuwkomersgezin betreft.

3.3 Uitdagingen in het signaleren onder professionals

Van de bevraagde aandachtsfunctionarissen geeft 50% (N=56) aan bij collega's in de organisatie angst te bemerken om de relatie met nieuwkomersouders te schaden door een gesprek aan te gaan over signalen van kindermishandeling. 33% van hen geeft aan veel angst te bemerken en 17% heel veel angst. Daarnaast denkt 52% (N=57) van de aandachtsfunctionarissen dat hun collega's een gebrek aan sensitieve gespreksvaardigheden bezitten om stap 3 van de meldcode goed uit te voeren, waarbij 10% aangeeft dat dit gebrek onder professionals heel groot is.

Het uitvoeren van de meldcode kent dus sowieso al uitdagingen voor professionals. Met deze verkenning hebben we getracht te achterhalen of er extra of andere uitdagingen liggen wanneer professionals te maken hebben met nieuwkomersgezinnen. Het merendeel van de bevraagde aandachtsfunctionarissen (N=146) geeft aan dat zij het moeilijker (30%) tot veel moeilijker (26%) vinden om signalen van kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen in kaart te brengen dan bij andere gezinnen (stap 1). Ook stap 3 van de meldcode ('ga in gesprek met betrokkenen') ervaart 70% van de aandachtsfunctionarissen (N=114) als lastig bij nieuwkomersgezinnen, waarbij 29% dit moeilijker vindt en 41% veel moeilijker dan bij andere gezinnen. Dit geldt, voor zowel stap 1 als stap 3, volgens hen in nog grotere mate voor de collega's (docenten, pedagogisch medewerkers, jeugdverpleegkundigen) die zij vanuit hun rol als aandachtsfunctionaris adviseren.

3.4 Uitdagingen per stap

Logischerwijs verschilt de mate waarin mensen moeilijkheden ervaren per professional én per stap. Zowel uit de vragenlijsten als uit de interviews en de focusgroepgesprekken blijkt dat zeker niet alle professionals extra moeilijkheden ervaren in het uitvoeren van de stappen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen. Hierna beschrijven we per stap van de meldcode de resultaten van de enquête.

Stap 1

Van de bevroegde aandachtsfunctionarissen (N=146) geeft 43% aan dat het toepassen van stap 1 van de meldcode (het in kaart brengen van signalen) voor hen niet moeilijker of makkelijker is dan bij andere gezinnen. Voor hun collega's schatten zij in dat dit percentage ligt op 28%. Zij denken dat een kleine 30% van de collega's stap 1 moeilijker vindt en 41% zelfs veel moeilijker dan bij andere gezinnen.

In de toelichtingen van de respondenten bij deze vragen komen al een aantal drempels naar voren, waar we in hoofdstuk 4 nader op in zullen gaan. Een aantal toelichtingen lichten we hier ter illustratie uit:¹

'De meldcode dien je zorgvuldig te gebruiken, dus voor mij geen verschil tussen een nieuwkomersgezin of een gezin dat hier vandaan komt.'

'Het in kaart brengen van wat we op school zien/horen is niet lastiger, het bespreken van signalen met ouders is veel lastiger.'

'De normen en waarden die we in Nederland hanteren, kunnen soms anders zijn dan in andere culturen. Daar is respect voor, maar wanneer gaat het echt de grens over? Bijvoorbeeld kinderen alleen laten op jonge leeftijd, laat naar bed gaan, etc.'

'De kinderen zijn soms niet talig genoeg om te vertellen. Ze vertellen niet omdat het binnen de cultuur normaal is. Als je iets lichamelijks ziet, is het niet duidelijk waar het door komt.'

Stap 2

Wat betreft stap 2 (raadpleeg een collega of Veilig Thuis) geeft een ruime meerderheid (68%) van de aandachtsfunctionarissen aan dat er ten aanzien van nieuwkomersgezinnen evenveel overleg plaatsvindt met andere collega's en/of Veilig Thuis dan ten aanzien van andere gezinnen. Ook hier zien we weer dat het aantal casussen waar daadwerkelijk overleg over plaatsvindt redelijk beperkt is. In de meeste deelnemende organisaties betreft het tussen één en vijf casussen. Deze overleggen kunnen zowel tussen de aandachtsfunctionaris zijn en een collega, als tussen de professionals binnen een organisatie, of tussen een professional of aandachtsfunctionaris en een medewerker van Veilig Thuis. Een enkeling meldt dat het lastig is om specifieke aantallen te geven, omdat dit niet geregistreerd wordt. Er is ook een groep respondenten die aangeeft dat er sowieso regelmatig overleg is over een aantal gezinnen en kinderen, maar dat dat slechts in enkele gevallen is vanwege de meldcode. Een aantal toelichtingen van de respondenten:

'Collega's komen relatief vaak naar mij toe met vermoedens over kindermishandeling in nieuwkomersgezinnen. In veel gevallen gaat het om 'onbekend maakt onbemind'-gevoelens en niet over echte vermoedens. Ik neem altijd tijd om hierover te praten met hen. We nemen op basis daarvan een volgende stap.'

'We zijn een kleine organisatie. Ik weet dat er over drie kinderen overleg is geweest en heb over alle kinderen contact.'

¹ We weten van deze citaten niet altijd uit welke sector de betreffende aandachtsfunctionaris afkomstig is.

‘Wij hebben regelmatig collegiaal advies of een adviesgesprek met Veilig Thuis, je dient zorgvuldig met elke melding of vermoeden om te gaan.’

‘Er wordt vaak eerst onderling over gepraat voordat men mij raadpleegt. Nadat ik of een andere aandachtsfunctionaris ben geraadpleegd, en wij er niet uit komen, schakelen we met Veilig Thuis.’

Stap 3

Bij stap 3 van de meldcode (het gesprek aangaan met de betrokkenen) geeft 26% aan dat dit voor hen niet anders is dan bij andere gezinnen. Slechts een heel klein deel (4%) vindt het voeren van een gesprek met een nieuwkomersgezin niet lastiger. Het overige deel (70%) vindt het wel lastiger, waarvan 41% zelfs heel lastig. Aandachtsfunctionarissen denken dat het voor hun collega's zelfs nóg iets lastiger is: 23% zou het moeilijk vinden en 52% zelfs heel erg moeilijk.

Ook hier lichten we weer een aantal toelichtende zinnen van de respondenten uit de enquête uit:

‘Aangezien veel gezinnen totaal geen weet hebben van wat Veilig Thuis is vind ik persoonlijk de gesprekken makkelijker, omdat er geen negatieve associatie aan vasthangt bij deze nieuwkomers.’

‘Er wordt vaker over nieuwkomersgezinnen gepraat dan met nieuwkomersgezinnen. Het is lastig in te schatten hoe een dergelijk gesprek overkomt. Ik voer de gesprekken wel, maar merk bij mezelf dat ik veel voorzichtiger te werk ga dan bij de andere gezinnen.’

‘De ouders van deze kinderen spreken geen Nederlands, de tolk spreekt niet precies dezelfde taal als de ouders. In hun taal (en beleving) is er bijvoorbeeld geen verschil tussen ‘horen’ en ‘luisteren’. Gehoorzaamheid is iets wat je fysiek afdwingt. Ze weten wel dat ze in Nederland niet mogen slaan, zeggen dat ook niet te doen, maar de manier van opvoeden is weinig talig en heel fysiek. Dat leidt bij ons tot signalen, terwijl we ook zien dat er goed voor de kinderen gezorgd wordt.’

Ter aanvulling benoemen veel aandachtsfunctionarissen dat het volgen van de stappen van de meldcode bij vermoedens van kindermishandeling altijd complex is en om zorgvuldigheid en transparantie vraagt, zoals een van hen toelicht:

‘Het is altijd een moeilijk thema. Je kan er makkelijk je vingers aan branden. Je wilt mensen niet beledigen.’

In de interviews met medewerkers van Veilig Thuis valt op dat zij benadrukken dat er een aantal geldende basisprincipes/uitgangspunten zijn die voor iedereen gelden: er wordt geen onderscheid gemaakt naar achtergrond. Zo geeft een van de geïnterviewden aan dat het bij elke casus die hem wordt voorgelegd om twee vragen gaat:

‘De eerste vraag is: is er erkenning van de zorgen bij de mensen om wie het gaat, erkennen ouders bijvoorbeeld dat er blauwe plekken zijn? De tweede vraag is: zijn ouders bereid om mee te denken over oplossingen? Deze vragen zijn voor iedereen hetzelfde, ongeacht waar men vandaan komt.’

Een enkele Veilig Thuis-professional herkent zeker het beeld dat er eerder advies wordt ingewonnen of onzekerheid ervaren wordt wanneer het gaat om een gezin met een andere herkomst:

‘Er is toch een soort angst voor het niet weten wat er gaat gebeuren, hè? ... Als iemand bijvoorbeeld Mohammed als achternaam heeft, dan kan een professional al een soort van een angst hebben. Dan zeg ik: maar wat als deze persoon Janssen zou heten, zou je mij dan ook bellen? Het is niet gelijk omdat hij Mohammed heet, dat er dan sprake is van een eerdergerelateerde kwestie en dat er dan meteen van alles gaat gebeuren. Het is zeker goed dat mensen ons bellen bij twijfel. Maar wat ik daarbij eigenlijk ook zie,

is een soort van angst, het niet durven, het bang zijn voor wat er gaat komen. En misschien soms ook wel al gekleurd ergens naartoe kijken, dus niet blanco er instappen. Terwijl dat nou juist belangrijk is om een goede inschatting te kunnen maken.’ – Medewerker Veilig Thuis

4 Welke drempels zijn er?

Dit hoofdstuk beschrijft de moeilijkheden/uitdagingen die aandachtfunctionarissen zien in de toepassing van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen. Deze worden geïllustreerd aan de hand van voorbeelden die in de focusgroepen en interviews genoemd zijn. De moeilijkheden zijn onderverdeeld naar een aantal hoofdthema's die we onderscheiden in de analyse. Het gaat achtereenvolgens om taalbarrières tussen ouders en professionals (paragraaf 4.1), verschillende culturele opvattingen over opvoeding (paragraaf 4.2), een gebrek aan kennis bij ouders over kindermishandeling en wetgeving in Nederland (paragraaf 4.3) en organisatorische aspecten als meldingen die niet goed worden opgepakt in de keten en gebrek aan tijd bij professionals (paragraaf 4.4).

4.1 Taalbarrière tussen ouders en professionals

Van de ondervraagde aandachtfunctionarissen (N=108) geeft 88% aan dat professionals taal als een barrière ervaren in het volgen van de stappen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen, waarbij 74% dit als een sterke barrière zou ervaren. Respondenten geven een gemiddeld cijfer van 8,2 op een schaal van 0-10, waarbij 10 staat voor 'een hele grote barrière'.

De taalbarrière wordt ook het vaakst genoemd als belemmering voor het in kaart brengen van signalen bij nieuwkomersgezinnen. Aandachtfunctionarissen merken dat dit het voor professionals lastiger maakt om met deze gezinnen in gesprek te gaan. En als het wel lukt om het gesprek aan te gaan, is het moeilijker om diepgang te bereiken, weten professionals niet altijd of de boodschap ook daadwerkelijk overgekomen is en vinden ze het lastig om echt door te vragen op hetgeen er gezegd wordt. Professionals ervaren dat het door de taalbarrière soms ook lastig is om korte lijnen met nieuwkomersouders te houden, omdat het informele gesprekje bij het brengen of halen van de kinderen bijvoorbeeld minder makkelijk op gang komt.

Soms wordt het gebruik van tolken omzeild, omdat dit afstandelijker is en door sommige aandachtfunctionarissen als extra drempel wordt ervaren wanneer je juist gevoelige informatie wilt bespreken. Er is dan minder vertrouwen in het gesprek. Andere aandachtfunctionarissen hebben juist positieve ervaringen met de inzet van een tolk, zoals deze respondent aangeeft:

'De taal zorgt voor een barrière, maar tegenwoordig werken wij veel meer met de tolkentelefoon, waardoor ouders (vooral moeders) meer een stem krijgen en hierdoor komen signalen sneller op tafel.'

In de focusgroepen wordt aangegeven dat taal inderdaad lastig kan zijn, maar dat de meeste organisaties wel hun weg vinden om hiermee om te gaan. Bij organisaties met een divers personeelsbestand is dit makkelijker dan bij andere. Er wordt ook gesproken over de kosten die het inzetten van tolken met zich meebrengen en die vaak niet voor vergoeding in aanmerking komen.

'Ik heb wel een keer een tolk ingezet en dat werd niet vergoed, maar ik dacht: dit is zo in het belang van het kind dat die ouders weten waar we het over hebben. Dus dat was het wel waard in het belang van het kind. Daar zit wel een prijskaartje aan vast.' – Aandachtfunctionaris onderwijs

De gesprekken met de medewerkers van Veilig Thuis bevestigen de barrière van de taal. Zij zien in de praktijk regelmatig dat professionals het gesprek aangaan met ouders terwijl duidelijk is dat niet alles wordt begrepen. Een medewerker van Veilig Thuis zegt dat het ook voorkomt dat er meldingen gedaan worden waarvan bij navraag blijkt dat de direct betrokkenen aangeven dat iets niet waar is of niet goed begrepen. De werkwijze van Veilig Thuis is om in die gevallen opnieuw zelf te onderzoeken wat er dan eventueel wel gebeurd is: *'We laten het stukje van de taalbarrière dan als het ware liggen en beginnen opnieuw.'*

Binnen Veilig Thuis als organisatie is het vanzelfsprekend om een taalbarrière weg te nemen door de inzet van bijvoorbeeld een collega die de betreffende taal spreekt, de tolkentelefoon of een andere tolk. Een medewerker van Veilig Thuis verwoordt dit als volgt:

'Natuurlijk maakt de taal het niet makkelijk, maar het is voor ons geen belemmering. Als we te maken hebben met mensen die de taal niet spreken, kijken we of er mensen in huis zijn die dezelfde taal spreken en zo niet schakelen we een tolk in. Taal kan voor ons geen reden zijn om niet in gesprek te gaan. Je moet meer moeite doen en het kost geld, maar zo wordt het meestal werkbaar.' – Medewerker Veilig Thuis

De inzet van tolken kan de situatie ook compliceren op het moment dat tolken te letterlijk vertalen en geen culturele nuances aanbrengen. Een Veilig Thuis-medewerker onderschrijft het belang van de beschikbaarheid van goede tolken. Deze medewerker stelt dat de wetgeving en financiering voor scholen en jeugdzorginstanties hierop moeten worden aangepast:

'En de taalbarrière is een van de belangrijkste denk ik, dus eigenlijk zouden we scholen en jeugdgezondheidszorg moeten faciliteren in dit soort situaties. Dat ze mogen, nee dat ze verplicht zijn te bellen met de tolken en dat dat vergoed wordt. Ik zeg maar even iets gek. Dat zou enorm ondersteunend zijn.' – Medewerker Veilig Thuis

4.2 Verschillende culturele opvattingen over opvoeding

Respect voor andere culturele normen en bescherming van het kind

Na taalbarrières worden culturele verschillen tussen professionals en ouders/gezinnen het vaakst genoemd als uitdaging in de toepassing van de stappen van de meldcode. Er is sprake van 'handelingsverlegenheid' onder aandachtsfunctionarissen en collega's met over in hoeverre men cultuur moet meewegen bij het in kaart brengen en duiden van signalen van kindermishandeling. Ook beïnvloeden ervaren cultuurverschillen de manier en 'het gemak' waarmee men in gesprek gaat met ouders.

In de enquête geven aandachtsfunctionarissen aan dat er gebrek aan kennis is bij professionals over de betekenis van cultuur, gerelateerd aan opvoedingswaarden- en normen en ideeën over straffen en belonen, maar ook over culturele aspecten van kindermishandeling en huiselijk geweld. Hier zou men graag meer handvatten voor hebben.

'De gezinnen hebben een andere cultuur en kijken anders aan tegen opvoeden. Wij maken ons zorgen over het welbevinden van een kind, terwijl een vader uit een Russisch gezin tegen ons zegt: "Vrienden zijn niet belangrijk, hij moet studeren."' – Aandachtsfunctionaris onderwijs

Je bewust zijn van invloed van je eigen referentiekader

In de focusgroepen benoemen aandachtsfunctionarissen hoe belangrijk én lastig het is om je als professional bewust te zijn van je eigen culturele bril, ofwel het referentiekader waarmee je naar opvoeding, kinderen, ouders en (signalen van) kindermishandeling kijkt. Dit vraagt een zelfreflecterende houding waar je wat moeite voor moet doen. Een gebrek aan dit vermogen kan ertoe leiden dat je als professional te rechtlijnig denkt over wat 'goed' en 'fout' is en daarmee ook signalen ziet waar dit misschien niet nodig is. Zo wordt een voorbeeld gegeven van leerkrachten die zich zorgen maken over pizzastukken die worden meegegeven als lunch, maar die zich niet druk maken over witte bolletjes met hagelslag in de broodtrommel. Medewerkers van Veilig Thuis geven aan dat er nog te vaak met een 'witte bril' naar een steeds meer multiculturele samenleving wordt gekeken.

Ook wordt in de praktijk gezien dat wanneer een medewerker zelf uit een context komt waarin bijvoorbeeld een corrigerende tik als 'normaal' wordt ervaren, deze medewerker niet altijd zorgelijke signalen oppikt. Daarom is het van belang om signalen met elkaar in een team te delen en er samen over te praten. Dat maakt het makkelijker om zo objectief mogelijk naar signalen te kijken.

Een aandachtsfunctionaris uit de kinderopvang geeft aan dat als ze een gesprek heeft met een ouder met wie ze veel overeenkomsten heeft qua referentiekader, ze in tien minuten veel kan bespreken. Ze kan uitleggen wat het doel van het gesprek is en waarom ze de stappen van de meldcode moet gaan volgen.

Met iemand met wie je weinig deelt in referentiekader kun je niet anders dan meer tijd nemen, vindt ze. Dit ervaart ze onder andere bij nieuwkomersgezinnen. Dan kost het uitleggen van de meldcode veel meer tijd. Maar ook het emotioneel afstemmen vraagt meer tijd en aandacht:

'Begrijpen wij elkaar? Begrijp je dat ik het beste met jouw kind voor heb? Ervaar je dat ik echt naar je luister?' – Aandachtsfunctionaris onderwijs

In een van de focusgroepen wordt ter nuancering meegegeven dat bepaalde culturele opvattingen ook meewegen wanneer je met een Nederlands gezin in gesprek wilt. Dan moet je bijvoorbeeld niet om 18.00 uur een afspraak inplannen. Of bij een christelijk gezin met een kort rokje aankomen. Met deze ongeschreven regels heb je ook rekening te houden.

Denken over de corrigerende tik

Een voorbeeld dat meerdere respondenten aandragen, is het vermeende verschil in denken over de corrigerende tik. Veel professionals nemen aan dat in veel landen waar nieuwkomers vandaan komen hier anders over gedacht wordt dan in Nederland en dat veel ouders die zelf opgegroeid zijn met een corrigerende tik dit vanzelfsprekend doorgeven.

'Een mentor uit mijn school belde een ouder op, want zijn kind had geen huiswerk gemaakt. En die ouder zegt: "Het is goed dat u dat zegt, ik zal mijn kind een klap geven als hij thuis komt." Waarop mijn collega zegt: "Nee, geen klap geven, dat mag niet in Nederland!" Waarop die meneer zegt: "Wat moet ik dan doen?" Toen moest mijn collega snel iets bedenken en zei: "Twee uur lang zijn telefoon innemen." "Oké, dat zal ik doen", zegt die man. Dus het is helemaal niet zo dat die meneer zijn agressie kwijt moest, hij was dat gewoon zo gewend.' – Aandachtsfunctionaris onderwijs

Volgens sommige respondenten heeft dit ook invloed op de openheid waarmee kinderen zelf aangeven wat er thuis gebeurt.

'De kinderen zijn meer gesloten en vinden fysieke straffen 'normaal'. Dit zijn ze gewend in de opvoeding en ze zien het niet als mishandeling.'

Een medewerker van Veilig Thuis geeft aan veel vooroordelen tegen te komen onder professionals over de corrigerende tik. Naar haar beleving denken veel professionals in stereotypen en vinden zij het lastig om hiervan los te komen. De corrigerende tik is volgens haar veel minder gebruikelijk bij nieuwkomersgezinnen dan soms gedacht.

Praten over opvoeding

Hoewel er per gezin verschillen zullen zijn, ervaren professionals over het algemeen dat het praten over de opvoeding met buitenstaanders niet in iedere cultuur even gebruikelijk is. Hier kunnen bovendien bepaalde man-vrouwverhoudingen meespelen. Zowel in de enquête als in de focusgroepen kwam naar voren dat ongelijkwaardigheid tussen vader en moeder soms ook lastig kan zijn voor professionals om mee om te gaan. Een deelnemer noemde het voorbeeld van een moeder die bijvoorbeeld niet zonder haar man in gesprek mocht, terwijl de medewerker juist graag apart met haar wilde spreken.

Ook bestaat de indruk dat nieuwkomersgezinnen in het algemeen geslotener zijn en er mogelijk meer schaamte bestaat rond het bespreken van opvoedingsverlegenheid en mogelijk kindermishandeling.

'In veel migrantenculturen wil men het liefst alles binnen de familie houden. Ze willen de vuile was niet buiten hangen.' – Medewerker Veilig Thuis

4.3 Gebrek aan kennis bij ouders over kindermishandeling en wetgeving in Nederland

Verskillende professionals geven aan dat ouders soms een tik toepassen uit onmacht en onvermogen. Men weet soms niet dat dit hier niet mag en wat eventuele alternatieven zijn. Voorlichting over de wetten en opvoedingsondersteuning zouden hierbij helpend kunnen zijn. Zo denkt een aandachtsfunctionaris dat er in sommige situaties meer aandacht moet worden besteed aan de (impliciete) hulpvraag van het gezin:

'Het is lang niet altijd de meldcode die nodig is, we denken in Nederland soms te veel in hokjes en vakjes. Leren onderscheiden wanneer de meldcode nodig is en wanneer iets anders, en wat dan, is van belang.' – Aandachtsfunctionaris

Een gebrek aan kennis van de wetten en regels die in Nederland worden gehanteerd om kinderen te beschermen, in combinatie met angst gevormd door negatieve ervaringen met de overheid in het land van herkomst, zorgt voor veel wantrouwen bij ouders uit nieuwkomersgezinnen. Een Veilig Thuis-professional vult aan dat er ook sprake is van verhalen die de ronde doen onder nieuwkomersgezinnen dat je kinderen van je kunnen worden afgepakt als je problemen hebt. Dit alles leidt ertoe dat het gesprek over signalen van kindermishandeling lastiger is om te voeren voor professionals, maar ook dat ouders minder geneigd zijn om opvoedondersteuning te vragen. Over de complexe werking van wantrouwen en een gebrek aan kennis in een gesprek met nieuwkomersouders geeft een aandachtsfunctionaris het volgende praktijkvoorbeeld:

'Ik heb geprobeerd verbinding te maken voordat je überhaupt ergens over gaat spreken. Dat had in eerste instantie wel effect, tot we moesten aangeven dat we het door moeten melden en toen werd het voor de ouders heel eng, omdat zij een andere bagage mee hebben. Proberen uit te leggen hoe het Nederlandse systeem werkt, is voor mij misschien nog het grootste dilemma. Dit gezin kwam uit Eritrea en de eerste angst was: oh nee, m'n kind wordt van me afgenomen, terwijl dat helemaal niet de insteek van het gesprek was. De bagage is misschien de meer autoritaire vorm die zij gewend zijn, en angst ook, dat dat meespeelt.' – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

In de interviews geven medewerkers van Veilig Thuis aan dat het vooral belangrijk is om te vragen welke normen en waarden mensen hebben meegekregen wanneer je ouders uit een andere cultuur tegenover je hebt. Het is belangrijk om hier eerst een beeld van te hebben, nog voordat je uitlegt wat de Nederlandse kaders zijn. Vaak weten ouders ook niet wat de langetermijneffecten zijn van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het is belangrijk om dat uit te leggen, omdat de Nederlandse wet- en regelgeving daar mede op gestoeld is.

Angst om nieuwkomersgezinnen extra te belasten

Onder nieuwkomers zijn veel arbeidsmigranten en asielzoekers/statushouders. Verreweg de meeste aandachtsfunctionarissen zien de relatief zware omstandigheden en omgeving waarin zij leven, niet als reden om stappen in de meldcode niet te nemen bij vermoedens van kindermishandeling. Slechts 14% van de respondenten (N=112) herkent dit wel als belemmering: *'Ze hebben al zoveel aan hun hoofd, je wil hen niet met nog meer opzadelen.'* Wel wordt benoemd dat de leefomstandigheden van nieuwkomers van invloed zijn op mogelijke signalen en het wegen van deze signalen kan bemoeilijken.

'De situatie op een azc is anders. Ouders hebben natuurlijk veel stress. Zij zijn met andere dingen bezig dan de opvoeding van hun kinderen.'

Ook noemen aandachtsfunctionarissen verschillende elementen, gekoppeld aan de reden van migratie, die van invloed kunnen zijn op zorgen. Denk daarbij aan het hebben meegemaakt van traumatische ervaringen,

het hebben van een klein sociaal netwerk, en het ontbreken van een ouder met gezag doordat deze nog in het buitenland verblijft.

'Mensen uit Oostbloklanden werken vaak lange dagen. Hierdoor worden kinderen soms op jonge leeftijd verantwoordelijk voor het verzorgen van hun eigen eten, huiswerk maken etc. En is er weinig tot geen toezicht op wat ze uitvoeren in hun vrije tijd. Ook is het contact tussen ouders en kinderen dan minimaal.' – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

Benoemd wordt dat het van belang is dat je als professional deze factoren meeneemt bij het wegen van signalen. Dit vraagt echter wel om een professionaliteit waar niet iedereen over beschikt, is men van mening.

Invloed van trauma

De mogelijke invloed van trauma op kindermishandeling en huiselijk geweld wordt zowel in de enquête, als in een focusgroep en de interviews expliciet aangedragen als extra uitdagende factor voor de toepassing van de meldcode. Bij gezinnen die traumatische ervaringen hebben meegemaakt, weten professionals dat ze extra alert moeten zijn op signalen van kindermishandeling. Er wordt aangegeven dat er behoefte is aan meer kennis hierover.

Een medewerker van Veilig Thuis die in het crisisteam werkt, bevestigt de relevantie van het opsporen van traumagerelateerde problemen in het gezin:

'Er zijn ook getraumatiseerde groepen waarbij wel meer huiselijk geweld en het slaan van kinderen aan de orde is. Dan moet je goed kijken, hebben we te maken met een 'gewoon' gevlucht gezin met een kind waarmee problemen zijn (bijv. gedragsproblemen) of hebben we te maken met een getraumatiseerd gezin? Want die zijn er ook en dan zijn de problemen weer anders. ... Maar dat moeten scholen ook wel merken als er een getraumatiseerd gezin is. Bijvoorbeeld een moeder die totaal overspannen op het schoolplein staat. Het is belangrijk om daarmee in gesprek te gaan. Maar ja, dat kan natuurlijk alleen maar als je elkaar snapt, via een tolk.' – Medewerker Veilig Thuis

4.4 Organisatorische factoren

Uit deze verkenning komen ook een aantal organisatorische factoren naar voren die van invloed zijn op het goed kunnen uitvoeren van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen. Hier kunnen we stellen dat de meeste van deze factoren niet alleen ten aanzien van nieuwkomersgezinnen spelen, maar in algemene zin drempels vormen voor deze organisaties.

Meldingen die vervolgens niet goed worden opgepakt in de keten

Middels een stelling vroegen we aandachtsfunctionarissen naar de tevredenheid over de mate waarin meldingen door Veilig Thuis worden opgepakt. Ook hier zagen we een grote verdeeldheid: 35,7% heeft de ervaring dat meldingen goed tot zeer goed worden opgepakt, tegen 37,5% met de ervaring dat meldingen slecht tot zeer slecht worden opgepakt. De overige respondenten zijn neutraal over dit onderwerp. De organisaties winnen op verschillende momenten advies in bij Veilig Thuis wanneer zij er zelf niet uitkomen. Eén organisatie maakt veel gebruik van deze mogelijkheid: *'Wij bellen altijd met Veilig Thuis, ook voor advies of bij twijfel.'* Een andere organisatie is wat terughoudender: *'Je stapt niet bij elk probleem meteen naar Veilig Thuis. Je moet eerst met het gezin in gesprek en geeft aan dat je het gezin in de gaten houdt.'*

In de focusgroepen is dit onderwerp ook aan bod gekomen. In een van deze focusgroepen gingen de deelnemers nader in op de moeizame samenwerking die er soms is in de hulpverleningsketen. Zij benoemden ook problemen ten aanzien van de terugkoppeling/transparantie, met medewerkers die niet weten hoe het nu verdergaat met een gezin. Een quote van een aandachtsfunctionaris illustreert dit:

'Andere instanties moeten het sneller van ons overnemen en ons ontlasten. Ik loop de meldcode altijd heel voorzichtig door. Ik zeg soms: wij blazen op school de ballon heel mooi op en dan geven we hem door aan de hulpverleners, die hem vervolgens loslaten waardoor de hele ballon leegloopt. Dat kun je je bij geen enkel kind veroorloven en zeker niet bij een migrantengezin als dit betekent dat de situatie hierdoor onveiliger wordt.' – Aandachtsfunctionaris onderwijs

Het gebrek aan tijd om deze taak altijd goed uit te kunnen voeren

Zowel in de enquête als in de focusgroepen kwam naar voren dat het zorgvuldig doorlopen van de meldcode tijd kost die niet altijd voorhanden is. Een aandachtsfunctionaris uit de kinderopvang verwoordt dat als volgt:

'Medewerkers hebben bij ons uren om op de groep te staan. Wij hebben geen tijd voor voorbereiding of om gesprekken te voeren. We gaan daar creatief mee om. Tijd is echt voor ons de grootste belemmering om zorgvuldig de meldcode uit te voeren zoals we zouden willen.'

Ter aanvulling geeft deze aandachtsfunctionaris aan dat dit 'creatief omgaan met de situatie' in haar organisatie lukt omdat zij voor een relatief grote kinderopvangorganisatie werkt. Volgens haar moet het voor de vele kleine kinderopvangorganisaties die ons land telt al helemaal ondoenlijk zijn om dit organisatorisch rond te breien. Hoewel het dus een wettelijke verplichting is om binnen de organisatie een meldcode te hebben, hebben deze organisaties voor deze taak geen extra tijd tot hun beschikking gekregen. Bij deze organisatorisch belemmering geldt dat deze in meerdere mate nog van toepassing is op nieuwkomersgezinnen. Meerdere aandachtsfunctionarissen hebben aangegeven dat het werken met nieuwkomersgezinnen meer tijd kost. Enerzijds vanwege het opbouwen van de relatie, zoals eerder al aan bod is gekomen. Anderzijds komt dit doordat aan nieuwkomersgezinnen nog uitleg gegeven moet worden over hoe de zorg en opvoedingsondersteuning in Nederland georganiseerd zijn en hoe wij omgaan met kindermishandeling.

'Zorg kost tijd. Wij hebben 0 tijd. Het opbouwen van een relatie kost tijd en als je zorgen wil gaan bespreken kost het tijd. Je wil dat gesprek aangaan en eigenlijk kost dat bij nieuwkomersgezinnen nog meer tijd. Deze gezinnen hebben nog geen kennis van het systeem. Dat vraagt allemaal uitleg.' – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

5 Persoonlijke belemmeringen ervaren door professionals

In het vorige hoofdstuk hebben we de drempels benoemd die ervaren worden in het toepassen van de meldcode kindermishandeling, in het bijzonder bij nieuwkomersgezinnen. De mate waarin deze drempels worden ervaren of waargenomen, hangt nauw samen met de ervaring, houding en vaardigheden van de professionals die de meldcode uitvoeren. In ons onderzoek hebben we zowel aandachtsfunctionarissen als medewerkers Veilig Thuis gevraagd te reflecteren op enerzijds hun eigen houding, kennis en vaardigheden en anderzijds die van de, vaak meer uitvoerende, collega's die zij adviseren. In paragraaf 5.1 komt de houding van professionals aan bod en in paragraaf 5.2 hun kennis en vaardigheden.

5.1 Houding van professionals

De houding van professionals ten aanzien van nieuwkomersgezinnen én werken met de meldcode lijkt invloed te hebben op het al dan niet ervaren van moeilijkheden in het toepassen van de meldcode.

In gesprek over een moeilijk onderwerp

We hebben gezien dat professionals het moeilijker vinden om op basis van signalen in gesprek te gaan met nieuwkomersgezinnen dan met andere gezinnen. Hierbij lijkt naast de vermeende invloed van culturele verschillen en een taalbarrière nog een aantal andere factoren een rol te spelen.

Ruim 70% van de aandachtsfunctionarissen (N=112) geeft aan dat er relatief veel tijd nodig is om vertrouwen op te bouwen met nieuwkomersgezinnen. Dit maakt het lastig om laagdrempelig in gesprek te gaan met ouders over vermoedens van kindermishandeling.

'De weg naar het verkrijgen van informatie is lang, vertrouwen winnen, laagdrempelig beginnen, moeizame weg om met bijvoorbeeld een CJG [Centrum Jeugd en Gezin – red.] te overleggen omdat de toestemming niet gegeven wordt.' – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

Medewerkers van Veilig Thuis benadrukken dat het van belang is hoe je ouders aanspreekt. Wanneer een professional hen direct en afwijzend op de vermeende mishandeling aanspreekt, voelen ouders zich snel aangevallen en kan het escaleren. Het is belangrijk om tijd te maken en naast ouders te gaan staan om hen voor te lichten over de wettelijke en opvoedingscontext in Nederland. Vervolgens kun je samen op zoek gaan naar andere oplossingen en mogelijkheden om een kind op te voeden dan het te slaan:

'Het is heel belangrijk om uit te leggen dat we hier nou eenmaal regels hebben. We moeten uitleggen wat de wetten inhouden en waarom ze er zijn. Ik denk dat je dan een ingang krijgt bij ouders. Dat je ze niet direct aanspreekt op wat ze hebben gedaan, maar dat je eigenlijk eerst begint met voorlichten en dan de overgang maakt naar het signaal dat je hebt ontvangen. Een corrigerende tik? Nou dat mogen we niet doen. Een corrigerende tik is in Nederland niet toegestaan. Hoe zit dat bij jullie? Dan krijg je ook informatie van ouders en dan kan je samen met ouders gaan kijken van oké, maar hoe kunnen we hier dan samen aan werken, want ik snap dat het daar wel mag, in je land van herkomst, maar hier mag het niet. Hoe kunnen we er samen voor zorgen dat het niet meer gebeurt?' – Medewerker Veilig Thuis

Medewerkers van Veilig Thuis stimuleren professionals om ondanks hun handelingsverlegenheid toch in gesprek te gaan met ouders over signalen van kindermishandeling. In sommige gevallen ondersteunen ze professionals bij het voeren van een dergelijk gesprek:

'Wij voeren meer gesprekken die bij een advies blijven dan tot een melding komen. Je wilt dat professionals zelf het gesprek aangaan. We willen graag dat mensen dat zelf doen. Soms gebeurt dat helemaal niet,

terwijl dat wel belangrijk is. Soms gaan we weleens mee als dat toegevoegde waarde heeft. Schroom is er bij heel veel doelgroepen.’ – Medewerker Veilig Thuis

Schaden van de relatie

Aandachtsfunctionarissen geven aan dat professionals over het algemeen minder zicht hebben op de thuissituatie van kinderen uit een nieuwkomersgezin, doordat er minder contact is met deze gezinnen. De aandachtsfunctionarissen ervaren dat de ouders over het algemeen meer wantrouwend en minder open en toegankelijk zijn. Sommige respondenten hebben de ervaring dat (een deel van) deze ouders vaker niet naar gesprekken komen. Dit alles maakt dat er soms een afstand ervaren wordt en dat het bij nieuwkomersgezinnen meer tijd en inzet vraagt om een vertrouwensband op te bouwen. Ook hier speelt uiteraard de taalbarrière een rol. Hierdoor wordt het contact als minder hecht ervaren. We vroegen aan de aandachtsfunctionarissen (N=112) of zij van mening zijn dat het mogelijk kunnen schaden van de relatie met de ouders een belemmering vormt om signalen van kindermishandeling bespreekbaar te maken bij nieuwkomersgezinnen. Hierover zijn de meningen van de aandachtsfunctionarissen behoorlijk verdeeld. Het grootste deel van hen (33%) is van mening dat dit een redelijk grote invloed heeft, gevolgd door een groep van 25% die hier neutraal over is en een groep van 17% die van mening is dat dit een grote belemmering vormt om iets bespreekbaar te maken. Daartegenover staat dat 15% van de aandachtsfunctionarissen dit helemaal niet ziet als een belemmering en 10% van mening is dat het een kleine rol speelt.

‘Veel professionals vinden het lastig in welke mate de culturele norm een rol speelt en om het gesprek hierover aan te gaan. Hier speelt vaak mee dat men niet beledigd wil overkomen en de relatie niet wil schaden door dit bespreekbaar te maken. Daarom gaan ze het gesprek met ouders over eventuele zorgen soms liever uit de weg.’

Angst voor de gevolgen na een gesprek over signalen

De mogelijke gevolgen van een gesprek over signalen van kindermishandeling spelen een rol bij de handelingsverlegenheid van sommige professionals. Zo geeft een aandachtsfunctionaris aan dat er in de praktijk van gastoudergezinnen sprake is van een vrijblijvende inschrijving, waardoor ouders uit beeld kunnen verdwijnen na een gesprek over zorgen over kindermishandeling. Zij vertelt:

‘Ik ben hier al drie keer tegenaan gelopen, dat ik zorgen bespreek en daardoor gezinnen zich uitschrijven.’ – Aandachtsfunctionaris gastoudergezinnen

In het onderwijs is er sprake van leerplicht, waardoor kinderen en daarmee ook hun ouders na het bespreken van signalen van kindermishandeling in beeld blijven bij een onderwijsinstelling. Dit is ook het geval als zij zich uitschrijven van een school waar een signaleringsgesprek heeft plaatsgevonden. In een focusgroep geeft een aandachtsfunctionaris van een kinderdagopvang aan dit een prettig idee te vinden:

‘Deze ouders hebben ervoor gekozen om te stoppen met opvang, op een andere plek is ook melding gedaan. Op school is dit gezin ook in beeld. Soms is het voor ons fijn om te weten dat het kind ergens in beeld is.’ – Aandachtsfunctionaris kinderdagopvang

In de focusgroepdiscussie delen sommige aandachtsfunctionarissen dat zij het soms na een gesprek met een nieuwkomersgezin lastig vinden om in te schatten wat de consequentie is voor het kind na afloop van het gesprek. Er lijkt een angst te bestaan dat het bespreken van de signalen van kindermishandeling bij ouders tot extra frustratie leidt, wat mogelijk kan zorgen voor een escalatie van de situatie. Zo zegt een aandachtsfunctionaris:

‘Wij benadrukken bij de ouders na een gesprek wel dat ze vooral niet boos moeten worden op hun kind.’ – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

Overhaaste conclusies op basis van vooroordelen

In de enquête geeft ongeveer de helft (49%) van de aandachtfunctionarissen aan niet te herkennen dat eventuele vooroordelen richting nieuwkomers bij professionals een moeilijkheid of belemmering vormen voor het toepassen van de meldcode. Een vijfde van de respondenten staat hier neutraal in. Bijna een derde van de respondenten herkent vooroordelen onder collega's wel als belemmerende factor voor het toepassen van de meldcode. Zij denken dat collega's meer gefocust zijn op mogelijke signalen door hun aanname dat kindermishandeling vaker voorkomt bij nieuwkomersgezinnen en dat zij hierdoor moeite hebben om objectief naar de feiten te kijken.

In de focusgroepen en in enkele interviews wordt bevestigd dat vooroordelen mogelijk een rol spelen in het objectiveren van signalen, maar ook in de afweging om al dan niet het gesprek aan te gaan met ouders. Dit kan ook voorkomen bij gezinnen die altijd al of al langer in Nederland wonen, maar die andere omgangsvormen kennen. Vooroordelen komen volgens de respondenten voort uit het zich niet bewust zijn van de invloed van de eigen culturele bril en het eigen referentiekader.

'Collega's komen relatief vaak naar mij toe met vermoedens over kindermishandeling in nieuwkomersgezinnen. In veel gevallen gaat het om 'onbekend maakt onbemind'-gevoelens en niet over echte vermoedens. Ik neem altijd de tijd om hierover te praten met hen. We nemen op basis daarvan een volgende stap.'

Er zijn veel aannames over het meer gebruikelijk zijn van corrigerende tikken en huiselijk geweld in nieuwkomersgezinnen, zonder dat deze vermoedens geobjectiveerd worden.

'Ze [professionals in onderwijs, JGZ en kinderopvang – red.] vinden het heel moeilijk en dat heeft absoluut met taal te maken, maar ook met het vooroordeel dat er gewoon heel veel geslagen wordt in migrantengezinnen. Ja, ik noem het beestje maar bij zijn naam. Dat dat normaler wordt gevonden. Of dat zo'n vader daar de tiran uithangt of dat kinderen zeg maar teruggestuurd kunnen worden [naar het land van herkomst – red.]. Ja, al deze grote dingen die ik noem, die zijn ontzettend aan de orde. En ik kan het wel snappen omdat zij ontzettend bezorgd zijn om zo'n kind. Maar ik denk dat de zorg vaak berust op een vooroordeel.' – Medewerker Veilig Thuis crisisteam

Vertraagd handelen

In de verkenning kwam ook naar voren dat er in sommige gevallen pas laat gereageerd wordt op signalen. Dit kan bijvoorbeeld aan de orde zijn wanneer er juist sprake is van een hechte band tussen de professional en de (nieuwkomer)ouder. Zo geeft een aandachtfunctionaris gastoudergezinnen in het volgende voorbeeld aan dat er sprake is van een zekere mate van terughoudendheid bij collega's:

'Gastouders hebben een sterke band met ouders, waardoor de drempel om iets te melden heel groot is: die vieze luier zal wel meevallen, ouders hebben het druk gehad, ze hebben geen tijd.' – Aandachtfunctionaris gastoudergezinnen

Rolverwarring

In de interviews en focusgroepen komen ook andere redenen naar voren waardoor professionals niet direct navolging geven aan signalen van kindermishandeling. Bijvoorbeeld doordat sommige professionals in de kinderopvang en het onderwijs zich niet altijd bewust zijn van hun rol in het uitvoeren van de meldcode. Zo omschrijft een medewerker van Veilig Thuis:

'Soms weten ze het gewoon ook echt niet. Scholen weten vaak niet wat ze moeten doen. Ze kennen de stappen van de meldcode niet of slaan stappen over. Nou ja, en toch vind ik hè, ondanks dat het bij het takenpakket van de IB'ers [intern begeleiders – red.] hoort, vind ik ook dat het bij een docent hoort. Een docent ziet een kind vijf dagen in de week op een basisschool. Ik vind dat docenten misschien een cursus

moeten gaan volgen over bijvoorbeeld de stappen in de meldcode. Want vaak weten ze dat gewoon niet. Ze weten niet wat ze moeten doen.’ – Medewerker Veilig Thuis

In de focusgroepen is besproken dat docenten en pedagogisch medewerkers er primair voor gekozen hebben om voor de klas te staan of om voor (jongere) kinderen te zorgen, niet om bemoeienis te hebben met de thuissituatie van kinderen. Het gebrek aan besef onder professionals dat signaleren van kindermishandeling ook tot hun verantwoordelijkheid behoort, zorgt ervoor dat signalen soms niet worden opgepikt, wat bij een geïnterviewde Veilig Thuis-medewerker soms tot frustratie leidt:

‘Maar ik denk dat het wel belangrijk is dat professionals echt wel meer hun mond gaan opentrekken. Ja, en hun taak gewoon gaan uitvoeren. Je hoort dat gewoon te doen. Of het nou bij een kinderopvang is of bij een school, want daar begint het vaak, hè?’ – Medewerker Veilig Thuis

Naast het soms niet voldoende op de hoogte zijn van de eigen rol, lijken sommige professionals ook onvoldoende op de hoogte van de stappen van de meldcode en de rol van Veilig Thuis daarin. Zo komt het volgens Veilig Thuis regelmatig voor dat een professional belt met de verwachting dat Veilig Thuis de casus meteen overneemt en het gesprek met de ouders gaat voeren. Professionals beseffen vaak niet dat zij eerst zelf het gesprek moeten voeren en hun zorgen met de ouders moeten bespreken. Dit onjuiste beeld over de rol van Veilig Thuis maakt andersom ook dat een deel van de professionals niet weet dat Veilig Thuis kan worden geraadpleegd voor advies en dat dit op anonieme wijze kan. Professionals zijn in dat geval vaak bang dat Veilig Thuis direct in gesprek treedt met ouders en dat de situatie daardoor escaleert.

5.2 Kennis en vaardigheden van professionals

We vroegen aandachtsfunctionarissen of zichzelf over voldoende kennis en vaardigheden beschikken om collega's te adviseren over het toepassen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen. De grote meerderheid (68%) van de respondenten is van mening over voldoende kennis en vaardigheden te beschikken. Slechts 13% vindt van niet. Uit de toelichtingen blijkt dat veel aandachtsfunctionarissen ruime ervaring hebben opgebouwd met deze doelgroep in hun werk. Anderen geven aan hun weg wel te vinden en/of over voldoende hulpbronnen te beschikken, zowel intern als bijvoorbeeld vanuit een samenwerkingsverband, Veilig Thuis of de LVAK. Er is ook een kleine groep respondenten van mening dat het werken met nieuwkomersgezinnen geen andere aanpak vraagt dan bij reguliere gezinnen en dus ook niet om extra kennis en vaardigheden vraagt.

‘Door scholing en contacten in een netwerk van organisaties die werken met kinderen en gezinnen in deze doelgroep heb ik dit kunnen ontwikkelen voor mezelf.’

‘Ik werk al jaren met nieuwkomers, collega's weten mij te vinden, maar iedereen in het onderwijs moet de juiste kennis hebben, er is veel meer scholing nodig.’

Wederom hebben we aandachtsfunctionarissen gevraagd om te reflecteren op de aanwezige kennis en vaardigheden van de collega's in hun organisatie. Hier zien we meer verdeeldheid: 42% van respondenten is van mening dat er wel voldoende kennis en vaardigheden zijn en 35% vindt van niet. De overige 23% heeft hier geen mening over. In paragraaf 6.2 besteden we meer aandacht aan de behoefte aan kennis en vaardigheden.

We vroegen ook de Veilig Thuis-medewerkers naar hun mening over de aanwezigheid van kennis en vaardigheden bij de professionals die de meldcode uitvoeren. Zij vinden over het algemeen dat er een gebrek is aan goede gespreksvaardigheden bij professionals om een gesprek te voeren over signalen van kindermishandeling. Ook als er geen sprake is van eventuele taal- of culturele barrières zijn dit moeilijke gesprekken, waarmee veel meer geoefend zou moeten worden. Zoals een van de medewerkers het verwoordt:

'Gespreksvaardigheden zijn er te weinig. Zou veel meer moeten. Moet je blijven doen. Gebeurt veel te weinig. Oefenen en feedback krijgen.'

6 Ondersteuningsaanbod

In dit hoofdstuk gaan we in op de wijze waarop de ondersteuning zowel door de professionals als de organisaties waarvoor zij werken wordt vormgegeven. In paragraaf 6.1 bespreken we het huidige aanbod aan ondersteuning van zowel aandachtsfunctionarissen als uitvoerende professionals. We besteden daarbij ook aandacht aan de goede voorbeelden die met ons gedeeld zijn. Vervolgens kijken we in paragraaf 6.2 naar de behoefte die aandachtsfunctionarissen hebben aan kennis en vaardigheden om nieuwkomersgezinnen nog beter te kunnen ondersteunen. Ook komt daar aan bod welke andere wensen zij hebben ter verbetering van het ondersteuningsaanbod.

6.1 Huidig ondersteuningsaanbod

We hebben de aandachtsfunctionarissen (N=110) gevraagd naar wat er in hun organisatie goed gaat met betrekking tot het toepassen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen (zie figuur 6). De belangrijkste drie items die zij noemden zijn:

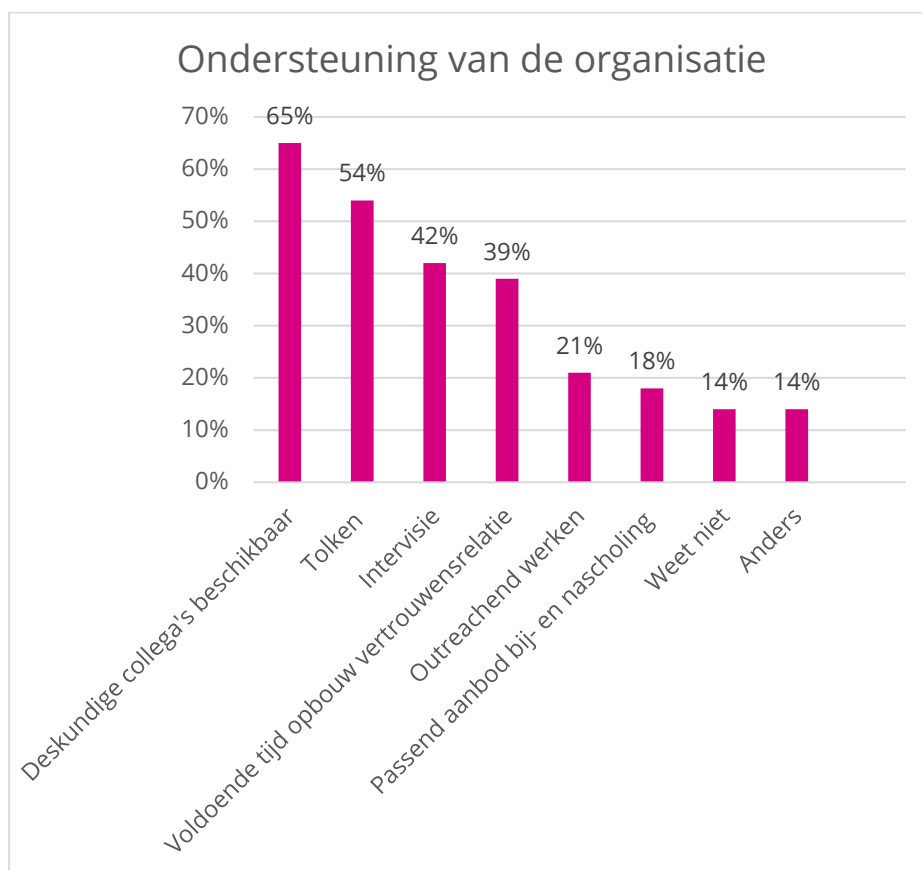
- Er zijn in de organisatie deskundige collega's die kunnen ondersteunen bij eventuele vragen (65%).
- Er is vanuit de organisatie de mogelijkheid om tolken in te schakelen (54%).
- Er wordt intervisie georganiseerd waarin casuïstiek besproken kan worden (42%).

Aangezien een groot deel van de respondenten heeft aangegeven de taalbarrière als een drempel te ervaren, valt op dat er bij ongeveer de helft van de organisaties de mogelijkheid bestaat om een tolk in te schakelen.

We weten niet in hoeverre er bij de genoemde intervisie expliciet aandacht is voor casuïstiek over nieuwkomersgezinnen. Wat opviel tijdens de focusgroepen is dat de daar aanwezige aandachtsfunctionarissen vaak aangaven dat deze verkenning een aanleiding vormde om in hun eigen organisatie (hernieuwde) aandacht te hebben voor dit onderwerp.

Wat verder opvalt is dat de antwoordoptie 'er is een passend aanbod voor bij- en nascholing' relatief weinig is gekozen. Slechts 18% van de respondenten geeft aan dat dit van toepassing is binnen de eigen organisatie. Een respondent schrijft hierover in de toelichting:

'Ik mag zelf keuzes maken in studiedagen die ik volg (en ik kies veelal cultuursensitief werken); ik mag die informatie teambreed delen, hier wordt tijd voor ingeruimd; ik kan zelf op huisbezoek, maar mijn collega's niet; ik kan zelf advies vragen binnen mijn netwerk en iedereen is altijd bereid om mee te denken, heel fijn.'

Figuur 6. Verdeling van antwoorden op de vraag: wat gaat er in jouw organisatie goed met betrekking tot het toepassen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen? (respondenten konden meerdere antwoorden kiezen)

Verschillen tussen de sectoren

Ten aanzien van deze vraag hebben we in de analyse ook gekeken naar eventuele verschillen tussen de deelnemende sectoren. Van de aandachtsfunctionarissen werkzaam in de jeugdgezondheidszorg en kinderopvang geeft 75% aan deskundige collega's beschikbaar te hebben binnen de eigen organisatie. In het onderwijs is dit percentage 57%, wat relatief lager is dan in de andere twee sectoren.

Wat betreft de inzet van tolken is het volgens 66% van de respondenten uit de jeugdgezondheidszorg goed geregeld in hun organisatie. In het onderwijs ligt dit percentage op 53% en in de kinderopvang op 45%. Bij de overige vormen van ondersteuning in de organisatie zagen wij geen significante verschillen tussen deelnemers vanuit de verschillende sectoren.

6.2 Wensen ten aanzien van de ondersteuning

Aanvullende kennis en meer advies

De grote meerderheid (68%) van de aandachtsfunctionarissen is van mening dat zij over voldoende kennis en vaardigheden beschikken om collega's binnen de organisatie te kunnen adviseren in het volgen van de stappen van de meldcode. Desondanks geeft 82% aan dat er naar hun inschatting behoefte is aan extra kennis en vaardigheden voor zichzelf en andere collega's om de meldcode goed toe te kunnen passen bij nieuwkomersgezinnen.

Van de respondenten afkomstig uit de JGZ denkt 100% extra kennis en vaardigheden nodig te hebben om de stappen van de meldcode toe te kunnen passen bij nieuwkomersgezinnen. Dit percentage ligt een stuk lager onder respondenten in het onderwijs, waar 77% van de respondenten denkt extra ondersteuning

nodig te hebben. Onder de aandachtsfunctionarissen in de kinderopvang heeft 82% deze ondersteuningsbehoefte.

Er is behoefte aan meer informatie en kennis over (de invloed van) cultuur. Onder dat begrip scharen de respondenten, onafhankelijk van de sector waarin zij werkzaam zijn, verschillende onderwerpen: kennis over de achtergronden van nieuwkomers; culturele verschillen; tradities; culturele aspecten in de opvoeding, zoals omgaan met straffen; en inzicht in de oorzaken van een bepaalde geslotenheid naar de buitenwereld.

Daarnaast wordt ook kennis over de invloed van (oorlogs)trauma op kindermishandeling en huiselijk geweld genoemd. Respondenten weten dat er in deze gezinnen vaak sprake is van traumatische ervaringen en willen in staat zijn om signalen van trauma eerder en beter te herkennen.

Een deel van de respondenten heeft behoefte aan meer specifieke informatie over verschillende groepen nieuwkomersgezinnen. Vragen die zij daarbij opwerpen zijn: Wat is de problematiek van deze gezinnen? Hoe wordt er aangekeken tegen de opvoeding en waar lopen ze in de Nederlandse context tegenaan? Wat zijn de gewoontes in de opvoeding? Hoe kijkt men in het land van herkomst aan tegen huiselijk geweld en kindermishandeling?

Dergelijke achtergrondkennis kan helpend zijn om het gesprek met ouders over zorgen op een cultuursensitieve wijze te voeren.

‘Toen wij ineens een toestroom kregen van Bulgaarse kinderen waren we in eerste instantie in shock. Collega’s ervoeren veel culturele verschillen die ze niet konden plaatsen en we gingen op zoek naar informatie. Dat was er toen nog helemaal niet. Uiteindelijk kwam dit wel en hebben we ook contact gelegd met mensen uit de Bulgaarse gemeenschap zelf. Dat heeft ons toen erg geholpen. Het kunnen ook sleutelpersonen zijn: zij leggen veel uit aan de gezinnen.’ – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

Tijdens een van de focusgroepen wordt de vraag gesteld in hoeverre je kunt verwachten van medewerkers, maar ook van aandachtsfunctionarissen, dat zij over dergelijke kennis beschikken. De conclusie is dat het niet per se de aandachtsfunctionarissen zelf zijn die over alle kennis moeten beschikken. Zeker wanneer het een kleinere kinderopvangorganisatie of school betreft, waar bovendien weinig nieuwkomersgezinnen zijn, kun je dat niet van hen verwachten. Wel is het belangrijk dat duidelijk is waar professionals terecht kunnen met eventuele vragen.

‘We moeten oppassen met dat wij degenen zijn die alle info over alle culturen hebben, maar dat het vooral belangrijk is dat er iemand is die wij kunnen raadplegen, om te tolken of voor informatie. Wij zijn degenen die de meldcode starten en zo goed mogelijk proberen door te lopen.’ – Aandachtsfunctionaris onderwijs

Meer vaardigheden

Uit de enquête blijkt dat aandachtsfunctionarissen ook behoefte hebben aan scholing/training op het gebied van gesprekstechnieken of gespreksvaardigheden. Sommige respondenten noemen expliciet aandacht voor interculturele communicatie. Er is daarbij behoefte aan het kunnen oefenen van moeilijke gesprekken aan de hand van casussen en ervaringen uit de praktijk. Daarnaast noemen enkele respondenten de mogelijkheid van rollenspellen, zodat deelnemers meer inzicht krijgen in wat het betekent om in een andere samenleving te moeten functioneren, zoals een van hen toelicht:

‘Met die communicatie staat of valt hoever je komt met elkaar. Dat zou heel goed zijn, ook om ervaringen te horen van nieuwkomersgezinnen over gesprekken die zij voeren met professionals. Hoe ervaren zij die? Daar kan je van leren. Dat zou voor mij fijn zijn. – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

In een van de focusgroepen werd ook geopperd dat het helpend zou zijn als medewerkers leren door een andere bril te kijken. Deelnemers kwamen op het idee van een ‘leerexperience’ met betrekking tot culturele verschillen. Zodat een medewerker kan beleven wat het betekent als je de taal niet spreekt en in een andere context je kinderen moet opvoeden. Een van de aandachtsfunctionarissen uit de kinderopvang geeft aan

dat veel medewerkers mbo-niveau hebben, en dat het bij deze groep juist goed werkt om te leren door te doen, horen of ervaren. Dat zou de bewustwording vergroten.

Tolken en ondersteunend materiaal

De taalbarrière wordt door velen als een grote belemmering ervaren in het kunnen communiceren met ouders. We hebben gezien dat bij de helft van de organisaties de inzet van tolken volgens de aandachtfunctionaris goed geregeld is. Bij de overige helft is dit mogelijk dus niet of minder goed geregeld. Professionals zien deze mogelijkheid van het laagdrempelig kunnen inzetten van tolken als gewenste ondersteuning.

‘Wat mij te binnen schiet is: zorgt Nederland goed voor gezinnen die binnenkomen hier? De tolkentelefoon zou eigenlijk laagdrempeliger moeten worden gemaakt voor de kinderdagopvang en het onderwijs.’ – Aandachtsfunctionaris kinderopvang

‘Dit zou zeker moeten gelden voor scholen in aandachtswijken met veel leerlingen met een migratieachtergrond, zij hebben vaak niet het budget om dergelijke middelen te bekostigen.’ – Aandachtsfunctionaris onderwijs

Ook het aanbieden van ondersteunend, laagdrempelig informatiemateriaal aan ouders wordt als suggestie gegeven. In diverse gesprekken lichten zowel aandachtfunctionarissen als Veilig Thuis-medewerkers toe dat het bij nieuwkomersgezinnen vaak extra inzet vergt om uit te leggen hoe het Nederlandse systeem van jeugdhulp werkt. Het zou professionals dan kunnen helpen als er informatiemateriaal beschikbaar is waarin bijvoorbeeld wordt uitgelegd wat in Nederland de regelgeving is rondom kindermishandeling.

Samenwerking

Een aantal respondenten geeft aan dat een sterkere samenwerking met andere organisaties van belang is om nieuwkomersgezinnen goed te kunnen helpen. Het komt regelmatig voor dat wanneer de procedure is opgestart en er bijvoorbeeld een eerste gesprek gevoerd wordt met het gezin, er een bepaalde ondersteuningsvraag van het gezin naar voren komt. Het is dan van belang om gezinnen goed door te kunnen verwijzen.

In andere gevallen kan een goede samenwerking er tevens voor zorgen dat signalen vanuit meerdere perspectieven belicht worden:

‘Bij ons zijn er vier keer per jaar overleggen met wijkteam, JGZ, e.d. Dan bespreek je gezinnen waar zorgen zijn, het is waardevol om een casus van meerdere kanten te bekijken. Dit is een manier om te ontschotten. Eigenlijk heb ik daar geen uren voor, maar ik vind het zo belangrijk dat ik dat blijf doen.’ – Aandachtsfunctionaris onderwijs

Enkele aandachtfunctionarissen noemen ook het belang van samenwerking met een CJG, omdat zij huisbezoeken doen en dus bij de gezinnen thuiskomen. Meerdere aandachtfunctionarissen geven aan dat er wel sprake is van samenwerking met verschillende organisaties, maar dat zij onderbemand zijn en soms zelf ook niet de kennis bezitten om de juiste ondersteuning aan nieuwkomersgezinnen te bieden.

7 Conclusie en aanbevelingen

Het doel van dit onderzoek was het in beeld brengen van de belemmerende en bevorderende factoren die professionals ervaren wanneer ze de eerste drie stappen van de meldcode moeten toepassen bij gezinnen die nieuw in Nederland zijn. Op basis van dit onderzoek doen we aanbevelingen voor de verbetering van de vroegsignalering van (mogelijke) signalen van kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen.

Uit dit onderzoek blijkt dat het doorlopen van de eerste drie stappen van de meldcode extra uitdagingen met zich meebrengt wanneer dit nieuwkomersgezinnen betreft: 56% van de respondenten vindt het signaleren van kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen moeilijker, dan wel veel moeilijker. Maar volgens 68% van de aandachtfunctionarissen vindt er ten aanzien van nieuwkomersgezinnen niet vaker intercollegiaal overleg of een adviesgesprek plaats over signalen van kindermishandeling. Signalen van een geïnterviewde Veilig Thuis-medewerker en van een aantal aandachtfunctionarissen wijzen er echter op dat Veilig Thuis wel sneller wordt geraadpleegd wanneer het nieuwkomersgezinnen betreft.

Van de eerste drie stappen van de meldcode wordt voornamelijk stap 3 aangeduid als de lastigste stap in het geval van nieuwkomersgezinnen. Bij deze stap dient de professional in gesprek te gaan met de ouders over de signalen. Van de ondervraagde aandachtfunctionarissen geeft 70% aan dit veel moeilijker te vinden bij nieuwkomersgezinnen.

Uit de verkenning komen verschillende factoren naar voren die inzicht bieden in de extra uitdagingen die worden ervaren in het volgen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen:

- Een gebrek aan kennis en ervaring met verschillende culturen. Hierdoor kan het voor professionals lastig zijn om signalen van kindermishandeling te objectiveren. Ze vinden het soms moeilijk om te duiden of er daadwerkelijk sprake is van mishandeling of dat andere culturele normen een rol spelen. De eigen culturele normen of percepties van professionals spelen daarbij ook een rol. In het geval van nieuwkomersgezinnen kan dit er volgens aandachtfunctionarissen en medewerkers van Veilig Thuis toe leiden dat professionals overhaaste conclusies trekken op basis van vooroordelen in plaats van daadwerkelijke signalen.
- Ontbreken van een vertrouwensrelatie tussen de ouders en de professionals. De ondervraagde aandachtfunctionarissen geven aan dat er meer tijd nodig is om een vertrouwensband op te bouwen met nieuwkomersgezinnen. Sommige ouders zijn meer wantrouwend en minder toegankelijk. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat men vaak weinig vertrouwen heeft in de overheid door ervaringen in het land van herkomst. Dit maakt het voor professionals extra lastig om te kunnen observeren hoe de gezinsdynamiek is, maar ook om laagdrempelig met ouders in gesprek te gaan wanneer er bepaalde zorgen zijn.
- Een taalbarrière tussen de professionals en de ouders. Aandachtfunctionarissen geven aan dat taal een rol speelt zowel in het opbouwen van een vertrouwensrelatie (vanuit het gesprek leer je elkaar beter kennen) als in het bespreken van zorgen rond vermeende mishandeling. Bij het bespreken van signalen is het belangrijk dat ouders begrijpen waar de zorgen van de professionals vandaan komen, maar ook dat zij hun eigen visie hierop kunnen toelichten. Sommige aandachtfunctionarissen ervaren belemmeringen bij het inschakelen van tolken (bijvoorbeeld een gebrek aan budget). Medewerkers van Veilig Thuis bevestigen dat er casussen voorbijkomen waaruit blijkt dat ouders onvoldoende hebben begrepen wat er met ze is besproken.
- Een gebrek aan tijd. Aandachtfunctionarissen geven aan dat het meer tijd en aandacht vraagt om de meldcode goed uit te voeren bij nieuwkomersgezinnen. Enerzijds omdat professionals meer moeten investeren in het opbouwen van de vertrouwensrelatie. Maar ook omdat ze vaak extra uitleg moeten geven aan de ouders. Bijvoorbeeld over de regels en wetten die in Nederland gelden om kinderen te beschermen tegen mishandeling. Hoewel het navolgen van de meldcode kindermishandeling wettelijk verplicht is gesteld, hebben professionals vaak onvoldoende tijd tot hun beschikking om dit in het geval van nieuwkomersgezinnen extra zorgvuldig te doen.

De mate waarin deze uitdagingen worden ervaren of waargenomen hangt nauw samen met de ervaring, houding en vaardigheden van de professional die de meldcode uitvoert. Ook zijn er verschillen tussen de beroepsgroepen die hebben deelgenomen aan de verkenning in de relatie die professionals hebben met de ouders of gezinnen. Zo is een pedagogisch medewerker van de kinderopvang meer betrokken bij de verzorging en opvoeding van kinderen dan bijvoorbeeld een leerkracht.

Daarnaast blijkt het voor professionals soms lastig om te duiden wat bepaalde belemmeringen nu anders maakt bij nieuwkomersgezinnen. Deze professionals benadrukken dat kindermishandeling altijd een gevoelig onderwerp is. Dat maakt het gesprek erover, ongeacht de afkomst van het gezin, altijd lastig. Aandachtsfunctionarissen weten dat de grenzen van kindermishandeling voor elk gezin, ongeacht de afkomst, gelden en dat elke casus op gelijke wijze moet worden opgepakt en behandeld.

In het algemeen kan worden geconcludeerd dat de genoemde factoren eraan bijdragen dat professionals het moeilijker vinden om signalen in kaart te brengen en het gesprek aan te gaan met nieuwkomersgezinnen. Er is dus zeker sprake van handelingsverlegenheid. Of dit ook daadwerkelijk leidt tot het niet, te laat of mogelijk zelfs verkeerd handelen ten aanzien van deze gezinnen valt op basis van deze verkenning niet vast te stellen.

68% van de aandachtsfunctionarissen geeft aan zelf over voldoende kennis en vaardigheden te beschikken, maar 35% vindt dat deze kennis en vaardigheden onvoldoende aanwezig zijn bij professionals in de eigen organisatie. Een groot deel van de respondenten (82%) is van mening dat docenten, jeugdverpleegkundigen en pedagogisch medewerkers extra scholing of training nodig hebben om de meldcode goed uit te kunnen voeren bij nieuwkomersgezinnen. Naast de ondersteunende faciliteiten die er al worden geboden in sommige organisaties, zoals ondersteuning door deskundige collega's, de mogelijkheid om tolken in te schakelen en periodieke intervisie, zijn de volgende ondersteuningsbehoeften genoemd:

- Meer (toegang tot) kennis over culturele opvattingen over opvoeding en kindermishandeling. Dit kan helpend zijn om het gesprek over signalen van kindermishandeling op cultuursensitieve wijze te voeren.
- Trainingen in gespreksvaardigheden om de handelingsverlegenheid in het geval van nieuwkomersgezinnen weg te nemen.
- Laagdrempelige inzet van een tolk. Zo kunnen misverstanden voorkomen worden in een gesprek over vermoedens van kindermishandeling. Ook beeldmateriaal kan professionals helpen om beter in gesprek te gaan.
- Een nauwere samenwerking met organisaties die betrokken zijn bij nieuwkomersgezinnen. Niet alleen om kennis en expertise met elkaar te delen, maar ook om signalen over een gezin vanuit verschillende perspectieven te belichten. Bovendien heb je andere organisaties soms nodig als een signaal niet leidt tot een melding kindermishandeling, maar wel tot het inzicht dat het gezin bepaalde hulp of ondersteuning nodig heeft.

Aanbevelingen

Deze verkenning heeft inzicht gegeven in waar professionals tegen aanlopen bij het toepassen van de meldcode kindermishandeling bij nieuwkomersgezinnen. Wij hebben daarbij aangegeven dat het heel lastig is om te achterhalen of een belemmering zich uitsluitend voordoet bij nieuwkomersgezinnen. Sommige van de geadresseerde belemmeringen spelen namelijk bij ieder gezin.

Desondanks denken wij dat onze verkenning voldoende aanleiding geeft om te onderzoeken hoe de meldcode, bedoeld om professionals te helpen een juiste afweging te maken, beter kan functioneren bij nieuwkomersgezinnen.

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven, weten we uit onderzoek dat er bij gezinnen met een migratieachtergrond meer risicofactoren spelen die kunnen leiden tot een verhoogde kans op kindermishandeling. Uit onderzoek weten we eveneens dat kinderen en jongeren met een migratieachtergrond vergeleken met leeftijdsgenoten zonder migratieachtergrond iets minder vaak gebruikmaken van jeugdhulp, maar vaker van jeugdbescherming en jeugdreclassering. Dit geldt

voornamelijk voor kinderen en jongeren met een 'niet-westerse' migratieachtergrond (Nederlands Jeugdinstituut [NJI], 2022b).

Dit alles vraagt dus dat er juist bij nieuwkomersgezinnen tijdig de juiste informatie en hulp geboden wordt, zodat de kans op escalatie van problemen afneemt. Professionals die dagelijks met deze gezinnen in aanraking komen, hebben de verantwoordelijkheid om met behulp van de meldcode de afweging te maken of melden noodzakelijk is, of dat het zelf bieden of organiseren van hulp (ook) mogelijk is. Deze verkenning heeft aangetoond dat het noodzakelijk is om te onderzoeken hoe organisaties, professionals en aandachtsfunctionarissen beter toegerust kunnen worden om vorm te geven aan deze verantwoordelijkheid. Zodat nieuwkomersgezinnen een gelijke kans hebben om indien nodig verwezen te worden naar preventief aanbod zoals opvoedondersteuning en zodat daadwerkelijke gevallen van kindermishandeling tijdig gemeld worden.

Op basis van deze verkenning dragen wij in dit hoofdstuk aanbevelingen aan op diverse niveaus. Pharos zal deze aanbevelingen delen met diverse partijen die een rol hebben in de vroegsignalering van kindermishandeling. Samen met deze partijen zullen we onderzoeken wat ervoor nodig is om deze aanbevelingen om te zetten in concrete oplossingsrichtingen en wat ieders bijdrage daaraan kan zijn.

1. Informeer nieuwkomers over jeugd- en opvoedhulp in Nederland

Deze verkenning heeft laten zien dat professionals zich soms ongemakkelijk voelen bij het toepassen van de meldcode kindermishandeling, omdat ze zich realiseren dat het kennisniveau van nieuwkomersgezinnen niet hetzelfde is als dat van Nederlandse gezinnen. Hoe kun je iemand beoordelen (of gevoelsmatig wellicht afstraffen) op bepaald gedrag, terwijl dat gedrag in zijn of haar cultuur misschien wel 'normaal' wordt gevonden? Kennen deze gezinnen de 'spelregels' wel in Nederland en weten ze dat bijvoorbeeld het uitdelen van een pedagogische tik hier niet mag? En andersom, heb ik als professional wel voldoende inzicht in de normen en waarden van deze ouders, zodat ik bepaald gedrag ook beter kan begrijpen?

Wij denken dat het professionals zou kunnen helpen als ze erop kunnen vertrouwen dat nieuwkomersouders uitleg hebben gekregen over het systeem van jeugd- en opvoedhulp in Nederland. Dat meisjesbesnijdenis bij wet verboden is en dat zij weten dat er een meldcode kindermishandeling is en wat er in Nederland verstaan wordt onder de concepten kindermishandeling en verwaarlozing. Dat zij beter begrijpen welke instanties in Nederland hierop alert zijn en waarom bijvoorbeeld een pedagogisch medewerker van de kinderopvang of een jeugdverpleegkundige vragen stelt over hoe zij hun kinderen opvoeden.

Met deze kennis en informatie worden ouders ook meer gelijkwaardige gesprekspartners voor de instanties. Als zij goede informatie en uitleg hebben gekregen over hoe de jeugdhulp werkt in de gemeente waarin zij wonen, nemen zij beter geïnformeerd deel aan gesprekken met professionals over onderwerpen rond de opvoeding van hun kinderen. Bovendien kan het mogelijk onjuiste denkbeelden en wantrouwen bij ouders wegnemen over bepaalde instanties.

2. Ondersteun nieuwkomersgezinnen bij het opvoeden tussen twee culturen

Deze aanbeveling ligt in het verlengde van aanbeveling 1 en is erop gericht om het ontstaan van problemen of spanningen in het gezin te voorkomen nog voordat er eventuele signalen zijn die leiden tot vermoedens van kindermishandeling.

Er kunnen veel redenen zijn waarom gezinnen naar Nederland komen, in deze verkenning hebben we geen onderscheid gemaakt tussen groepen immigranten. Migratie heeft invloed op het gezinsleven en de wijze waarop ouders de opvoeding van hun kinderen vormgeven. Het stelt gezinnen ook voor dilemma's, want de waarden van de eigen cultuur en die van de Nederlandse samenleving kunnen met elkaar botsen. Ouders zijn bang dat hun kinderen te veel verwestersen en zien in de Nederlandse samenleving allerlei bedreigingen voor het behoud van hun eigen culturele normen en waarden. De grote mate van vrijheid die kinderen in Nederland krijgen vinden ze bedreigend, ze zijn bang dat hun kinderen zich zullen afkeren van hun ouders en de cultuur.

In sommige gevallen kan dit ertoe leiden dat ouders zich genooddaakt voelen om terug te grijpen naar praktijken die schadelijk zijn voor het kind, zoals huiselijk geweld of meisjesbesnijdenis. Het is van belang

dat ouders extra begeleiding en laagdrempelige ondersteuning krijgen bij de dilemma's die ze ervaren in het opvoeden van kinderen tussen twee culturen.

Er zijn tal van goede voorbeelden van informele en formele organisaties die nieuwkomersouders begeleiden en gesprekken met hen faciliteren: over hun waarden en angsten, maar ook over kinderrechten en het recht op zelfbeschikking. We lichten er hier een aantal uit zonder daarin volledig te kunnen zijn. Het is aan te bevelen dat aandachtsfunctionarissen zicht hebben op welk ondersteuningsaanbod voor nieuwkomersgezinnen in hun lokale context aanwezig is, zodat professionals gezinnen eventueel daarnaartoe kunnen verwijzen.

- [Trias Pedagogica](#) – een expertisebureau op het gebied van vaderschap, opvoeden en interculturele pedagogiek
- [Preventieve ouderschapsondersteuning](#) – van VluchtelingenWerk Nederland
- [Moeders Informeren Moeders](#) – een laagdrempelig, preventief programma voor moeders met een jong, eerste kind die behoefte hebben aan steun
- [Centering Pregnancy](#) voor Eritrese vrouwen – preventieve groepsvoorlichting aan zwangere Eritrese vrouwen
- [Buurtgezinnen](#) – een organisatie gebaseerd op een oude gedachte: opvoeden doen we samen. Gezinnen die steun kunnen gebruiken (vraaggezinnen) worden gekoppeld aan warme en stabiele gezinnen in de buurt (steungezinnen).

3. Bied aanvullende scholing en training aan professionals aan

We hebben in de verkenning gezien dat professionals veel behoefte hebben aan aanvullende scholing en training. Daarbij zijn onderwerpen genoemd als 'gesprekstechnieken' en 'interculturele communicatie'. Er zijn diverse trainingen waarbij de vaardigheid om in gesprek te gaan over een moeilijk onderwerp wordt geoefend (zie tips).

De professionals die hebben deelgenomen aan de focusgroepen waren vooral op zoek naar kennis over verschillende culturen als houvast in het volgen van de meldcode bij nieuwkomersgezinnen. Om in gesprekken met nieuwkomersgezinnen tot inzichten te komen over deze culturele normen van opvoeding is een cultuursensitieve werkwijze essentieel. Cultuursensitief werken betekent dat je je als professional bewust bent van het feit dat jouw culturele normen niet voor iedereen gelden (Vilans, 2020). Het betekent ook het ontdekken van de eigen blinde vlekken en het kunnen overbruggen van eventuele culturele verschillen door onder andere aan te sluiten op de leefwereld van de ander. Dit vraagt om bewustwording, kennis, (open) houding, vaardigheden, lef én kwetsbaarheid van professionals. We lichten hier een aantal aspecten uit:

- Kennis over wat cultuur is en dat cultuur van invloed kan zijn op de vertrouwensrelatie.
- Het besef dat interactie medebepaald wordt door de maatschappelijke context en geschiedenis. En een onderzoekende houding naar wat dit betekent voor het contact met een opvoeder of ouder.
- Een nieuwsgierige houding en gespreksvaardigheden om het gesprek over de invloed van cultuur op opvoeding aan te gaan, maar ook om eventueel ongemak te benoemen in dergelijke gesprekken.
- Een bescheiden houding, waarin je de opvoeder of ouder tegenover je beschouwt als kennisbron van zijn of haar eigen cultuur en waarin jij als professional degene bent die daarvan leert.

Wij denken dat het voor het werken met de meldcode belangrijk is dat professionals zich allereerst bewust zijn van hun eigen perspectief en in staat zijn daarop te reflecteren. Cultuur gaat namelijk niet alleen over de ander: iedereen heeft een eigen referentiekader en is opgevoed met bepaalde normen en waarden. Dit kleurt de manier waarop je situaties beschouwt, wat je normaal vindt en wat niet. En dus ook wat je signaleert en wat niet. Als je dat weet van jezelf en van je collega's, snap je ook beter waarom je een oordeel hebt over een bepaald gezin en hoe je eigen culturele context dit oordeel kan beïnvloeden. En of jij op dat moment degene bent die dat oordeel objectief kan vormen of dat je de kennis of ervaring van een ander

nodig hebt om een goed oordeel te vormen. Het is van belang dat professionals zich bewust zijn van de grenzen van hun eigen ervaringen en kennis.

Aandachtsfunctionarissen hebben een rol om de professionals in hun organisatie te stimuleren om via intervisie, casuïstiekbespreking en scholing met het thema cultuursensitiviteit aan de slag te gaan. Het is van belang dat zij ook voldoende tijd hebben om hun collega's te blijven trainen en informeren over dit thema. Onder het kopje 'Handige tips en links' hebben wij een aantal bronnen opgenomen voor wie na het lezen van deze publicatie met dit onderwerp in zijn/haar eigen organisatie aan de slag wil gaan.

4. Zet in op sleutelpersonen als intermediair

Het is opvallend dat in deze verkenning de inzet van sleutelpersonen slechts beperkt naar voren gebracht werd als mogelijke oplossingsrichting. Er moet bij gezegd worden dat we hier ook niet expliciet naar gevraagd hebben. Wel ging het soms over een tolk die dan ook een rol had bij het duiden van culturele verschillen. Sleutelpersonen zijn mensen, met een migratie-achtergrond, die al langer in Nederland wonen en meer kennis hebben van de taal, cultuur en gezondheidszorg. Zij helpen immigranten wegwijs maken in de Nederlandse zorg en welzijn en kunnen de brug slaan tussen hoe het was (in land van herkomst) en hoe het in Nederland er aan toe gaat.. Doordat zij zelf een migratieachtergrond hebben, hebben ze het vertrouwen binnen de eigen gemeenschap: ze weten hoe het is om in Nederland een nieuw leven op te bouwen en om cultuurverschillen te overbruggen.

Sommige respondenten hebben aangegeven dat de inzet van een tolk wel kan helpen bij de letterlijke vertaling van een gesprek, maar dat dit niet altijd ervoor zorgt dat je bijvoorbeeld begrijpt waar bepaalde opvattingen vandaan komen. Een waardevolle oplossing die wij zien is de inzet van sleutelpersonen voor zowel de organisaties die de meldcode uitvoeren (scholen, kinderopvang, jeugdgezondheidszorg) als voor Veilig Thuis. De meerwaarde daarvan is dat zij vaak ook getraind zijn in wat het betekent om je kinderen op te voeden tussen twee culturen. Sleutelpersonen kunnen ook preventief ingezet worden en helpen om het eventuele wantrouwen bij ouders ten aanzien van opvoedbemoeienis te verminderen. Zij zijn eveneens in staat om de wijk in te gaan en het gesprek te voeren op plekken waar ouders al komen of een huisbezoek af te leggen. [Meer lezen over de inzet van sleutelpersonen](#)

5. Zorg dat professionals goed gefaciliteerd zijn om de meldcode goed toe te passen

Wat opvalt in de verkenning is dat de verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor een gedegen afweging of er sprake is van kindermishandeling door alle professionals die wij hebben gesproken heel serieus genomen wordt. Tegelijkertijd hebben wij geconstateerd dat wanneer het nieuwkomersgezinnen betreft dit extra uitdagingen met zich meebrengt. Enkele basisvoorwaarden om de meldcode goed uit te kunnen voeren zijn echter niet bij iedere organisatie op orde:

- Beschikbaarheid tolken en/of sleutelpersonen. Om het gesprek aan te kunnen gaan (stap 3), moet je ook met de ouders/het gezin kunnen communiceren. Daar waar dat niet het geval is door een taalbarrière zou er altijd een tolk of sleutelpersoon beschikbaar moeten zijn en/of vergoed moeten worden.
- Voldoende tijd. Om goed zicht te krijgen of houden op wat er speelt in een gezin is er een bepaalde vertrouwensband nodig tussen de professional en het gezin. Een vertrouwensband opbouwen met nieuwkomersgezinnen kost volgens professionals extra tijd. Aangezien de prevalentie van geweld bij deze gezinnen hoger is, vraagt dit om specifieke aandacht, waarbij je ook meer tijd investeert in risicogroepen.
- Ondersteuning vanuit jeugdhulporganisaties en/of Veilig Thuis. De branches die wij gesproken hebben (kinderopvang, JGZ en onderwijs) fungeren als een soort poortwachter. De meldcode is nadrukkelijk bedoeld om signalen op te vangen en hulp te bieden aan gezinnen daar waar dat nodig is. Het is belangrijk dat scholen en kinderopvangorganisaties ook ontlast worden op het moment dat zij aan hun signaleringsplicht voldaan hebben en dat er dan andere organisaties klaarstaan die de hulpvraag verder begeleiden.

- Goed opgeleide aandachtfunctionaris. Zorg dat er een aandachtfunctionaris kindermishandeling is binnen je organisatie en dat deze persoon ook voldoende bekend en toegerust is om professionals te ondersteunen bij de uitdagingen die zij tegenkomen in het werken met nieuwkomersgezinnen.

6. Geef professionals vanuit de richtlijnen kaders mee voor cultuursensitief werken

Voor de verschillende beroepsgroepen zijn er richtlijnen beschikbaar voor het toepassen van de meldcode kindermishandeling. Deze richtlijnen zouden meer handvatten kunnen bieden aan professionals over hoe te handelen wanneer ze te maken krijgen met nieuwkomersgezinnen. Daarbij zou aandacht moeten zijn voor het werken vanuit een cultuursensitieve houding.

Bovendien staat er in de huidige richtlijnen wel dat het raadzaam is om een erkende tolk (via Global Talk, voorheen Tolk- en Vertaalcentrum Nederland) in te zetten bij ouders die onvoldoende Nederlands spreken. Aangezien wij hebben vastgesteld dat diverse organisaties hier toch tegen drempels aanlopen, zou het goed zijn om te bezien of de richtlijnen ook op dit punt aangepast kunnen worden.

Handige tips en links

Wij hopen dat de informatie in dit rapport je aanzet om ook binnen je eigen organisatie te onderzoeken wat er verbeterd kan worden in de samenwerking met nieuwkomersgezinnen. We bieden daarvoor graag wat houvast door hierna enkele handige tips en links op te nemen.

Wegnemen van taalbarrières en informatieoverdracht

- [Checklist Herkennen van laaggeletterdheid](#)
- [Training Laaggeletterdheid en toepassen van de terugvraagmethode](#)
- [Aan de slag met de terugvraagmethode](#)
- [Checklist Toegankelijke informatie](#)
- [Video Tips voor professionals om cultuursensitief te communiceren](#)

Migratie en vlucht

- [Training Perspectief van ouder met een migratie- of vluchtachtergrond](#)
- [Overzicht Vluchtelingen in de kinderopvang; achtergrondinformatie; voorbeelden en tips](#)
- [Handreiking Vluchtelingenkinderen in de kinderopvang en ouderbetrokkenheid](#)
- [Handreiking Vluchtelingenkinderen in de kinderopvang en anderstaligheid](#)
- [Methodiek vluchtelingenkinderen in de kinderopvang](#)
- [In gesprek met vluchtelingenouders](#)
- [Informeel opvoedondersteuning aan vluchtelingenouders](#)
- [Preventieve ouderschapsondersteuning \(VluchtelingenWerk Nederland\)](#)
- [Hand-out traumasensitief lesgeven](#)

Voorlichtingsmateriaal om in te zetten in gesprek met ouders

- [Overzicht YouTube-beeldverhalen \(in verschillende talen\)](#)
- [Je kind als tolk](#)
- [Soms heeft een kind een probleem](#)
- [Overzicht beeldverhalen trauma en gedragsproblemen bij kinderen – hoe leg je dit uit?](#)

Cultuursensitieve omgeving creëren

- [Infographic wat is cultuursensitief werken?](#)
- [Rapport cultuursensitief werken met jeugdigen en gezinnen](#)
- [Inzet van sleutelpersonen in het onderwijs](#)
- [Methode sociaal-emotionele ontwikkeling voor nieuwkomers, zoals vluchtelingenkinderen, op de basisschool](#)
- [Tools diversiteitsensitief werken in de jeugdhulp](#)
- [Een inclusieve werkvloer, nieuwe toolkit](#)

E-learningplatform

- [Pharos-leerplatform, bekijk gratis e-learningmodules over:](#)
 - [Werken met mensen met een vluchtelingenachtergrond](#)
 - [Werken met vluchtelingenouders in de kinderopvang](#)
 - [Effectief communiceren in de zorg](#)
 - [Bespreekbaar maken van vgv voor de jgz professional](#)
- [KIS: kennisplatform](#)
 - [Intercultureel vakmanschap](#)

Overig

- [Handreiking participatie van kinderen in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#)
- [Cursusaanbod Augeo Foundation](#)
- [Standpunt preventie van vrouwelijke genitale verminking jeugdgezondheidszorg](#)

Geraadpleegde literatuur

- Alink, L., Prevoo, M., Van Berkel, S., Linting, M., Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. (2017). *Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen 2017*. Leiden University/TNO Child Health.
- Bellaart, H., Gerritsma, E., & Rekha, R. (2014). *Opvoedingsondersteuning voor migranten uit Midden-en Oost-Europa*. Forum.
- CBS (2021). *Impactmonitor aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling 2021*. Geraadpleegd op 8 december 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/impactmonitor-aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling-2021/2-uitgangspunten-van-de-impactmonitor>
- CBS (2022). *Hoeveel immigranten komen naar Nederland?* Geraadpleegd op 10 december 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-immigranten-komen-naar-nederland->
- Geurts, E., & Drijfhout, R. (2017). *Migranten, opvoeding en gebruik van geweld*. Geraadpleegd op 10 december 2022, van <https://www.augemagazine.nl/4383/feiten-en-fabels>
- Gubbels, J. (2022). *Wat werkt bij vroegtijdige preventie van kindermishandeling?* Consortium vroege preventie kindermishandeling.
- LVAK (z.d.). *De Aandachtsfunctionaris Huiselijk Geweld en Kindermishandeling*. Geraadpleegd op 4 december 2022, van https://lvak.nl/de_aandachtsfunctionaris.html
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2022). *Meer adviezen maar minder meldingen kindermishandeling en huiselijk geweld*. Geraadpleegd op 5 december 2022, van <https://www.huiselijkgeweld.nl/actueel/nieuws/2022/05/02/meer-adviezen-maar-minder-meldingen-kindermishandeling-en-huiselijk-geweld>
- Nji (2022a). *Cijfers over asielzoekers*. Geraadpleegd op 10 december 2022, van <https://www.nji.nl/cijfers/asielzoekers>
- Nji (2022b). *Gebruik jeugdzorg door kinderen met migratieachtergrond*. Geraadpleegd op 12 oktober 2022, van <https://www.nji.nl/culturele-diversiteit/gebruik-jeugdzorg>
- Ridderbos-Hovingh, C.M., Frederiks, B.J.M., Veen, C., Tingen, A., Beukers, M., Geertsema, J.B., Van Dijk, P.H.H., Woestenburg, N.O.M., & Winter, H.B. (2020). *Evaluatie Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*. Reeks evaluatie regelgeving: deel 47. ZonMw.
- Van Asperen, E. (2007). *Voorbij de interculturele paradox*. Elsevier/Reed.
- Van Loenen, T., De Haan, A., & Asamoah, P.K. (2022). *Gelijke kansen op gezond opgroeien. Voorkomen van gezondheidsverschillen door gezond opgroeien*. Pharos.
- Vilans (2020). *Kleurrijke zorgverleners*. Geraadpleegd op 4 december 2022, van <https://www.vilans.nl/kennis/kleurrijke-zorgverleners>